

# YOKSULLUK NAFAKASINDA SÜRE SORUNUNUN ANAYASAL VE MEDENİ HUKUK BOYUTUYLA TARTIŞILMASI VE BİR ÖNERİ OLARAK BOŞANMA TAZMİNATI\*

*Discussing of Duration Problem in the Poverty  
Alimony from the Perspective of Constitutional and  
Civil Law and Divorce Compensation as a  
Proposal*

**Seda BAŞ\*\***

**Nisa ÖZCAN\*\*\***

---

\* Makalemizin üçüncü yazarı olan Arş. Gör. Sezgin BAŞ, aynı sayıda tek yazarlı bir başka makalesi olduğu gerekçesiyle derginin etik ilkeleri ve yayın politikası gereği bu çalışmadan çekilmek zorunda kalmıştır. Çalışmamıza değerli görüşleriyle önemli katkı sunan meslektaşımıza teşekkürü bir borç biliriz.

\*\* Araştırma Görevlisi, Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Medeni Hukuk Anabilim Dalı), [yildizs@cu.edu.tr](mailto:yildizs@cu.edu.tr), [ORCID: 0000-0001-5382-2663](https://orcid.org/0000-0001-5382-2663).

\*\*\* Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Kamu Hukuku), [gnisaozcan@gmail.com](mailto:gnisaozcan@gmail.com), [ORCID: 0000-0003-2890-5111](https://orcid.org/0000-0003-2890-5111).

**Makale Gönderim Tarihi/Received:** 18.01.2022.

**Makale Kabul Tarihi/Accepted:** 15.02.2022.

**Atıf/Citation:** Baş, Seda ve Nisa Özcan. "Yoksulluk Nafakasında Süre Sorununun Anayasal ve Medeni Hukuk Boyutuyla Tartışılması ve Bir Öneri Olarak Boşanma Tazminatı." *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, no. 1 (2022): 328-383.

**"Bu eser, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under**

## Öz

Türk Medeni Kanunu m. 175'te düzenlenen yoksulluk nafakası, boşanmanın mali sonuçları arasındadır ve bir bakım nafakası türüdür. TMK m. 175, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eşin, diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka talep edebileceği düzenlemesini içermektedir. Madde metnindeki "süresiz" tabiri öğretilerde tartışmalara neden olmuştur. Yargıtay, TMK m. 175'i emredici hüküm olarak yorumlamakta ve "süresizlik" hususunda hâkimin takdir yetkisi olmadığından hareketle kararlar vermektedir. Süresiz yoksulluk nafakası, TMK m. 175 hükmüne dayanmamaktadır. Hüküm hem lafzen hem amaca göre incelendiğinde, bu sonucun açıkça ortada olduğu anlaşılmaktadır.

Yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesi içerisinde "sürekli kadın lehine" nafaka sorununu da barındırmaktadır. Süresiz nafaka, uygulamada gerek nafaka borçlusu gerek nafaka alacaklısı açısından birçok mağduriyete sebep olmaktadır. Bu kapsamda anayasal hakların ve medeni hukuk anlamında kişilik haklarının ihlali gündeme gelmektedir. Boşanarak birbirleriyle olan her türlü ilişkinin bir an önce sona erdirilmesini talep eden eski eşleri, yoksulluk nafakası aracılığıyla bir ömür boyu karşı karşıya getirmek hakkaniyete aykırıdır. Sözü geçen bu mağduriyetleri önleyebilmek üzere bir defaya mahsus ödenen ve tazminat niteliği taşıyan bir "boşanma tazminatı"nın gündeme getirilmesi gerekmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Süresiz Nafaka, Yoksulluk Nafakası, Boşanma Tazminatı, Sosyal Devlet İlkesi, Ailenin Korunması.

## Abstract

Poverty alimony, regulated in art. 175 of the TCC, is among the financial outcomes of divorce and is a type of care alimony. Article 175 of the TCC includes the regulation that the spouse who will fall into poverty due to divorce can demand alimony from the other spouse *sine die* in proportion to his financial power. The term "indefinitely" in the text of the article has caused controversy in the doctrine. Supreme Court has interpreted art. 175 of the TCC as a mandatory provision and make decisions in the direction of the judge's lack of discretion regarding "indefiniteness". Indefinite alimony is not based on the provision of art. 175 of the TCC. When the provision is examined both in terms of wording and purpose, it is understood that this result is clearly evident.

The problem of adjudicating poverty alimony for an indefinite period is added to the problem of adjudicating "permanently in favor of the woman". Indefinite alimony, in practice, causes many grievances for both the alimony debtor and the alimony creditor. In this context, the violation of the basic constitutional rights and freedoms and personal rights in the sense of civil law comes to the fore. It is unfair to confront ex-spouses, who demand that all relations with each other be terminated as soon as possible through divorce, for a lifetime due to poverty alimony. In order to prevent these aforementioned grievances, it is suggested that a "divorce compensation", which is paid for once and has the nature of compensation, should be brought to the agenda.

**Key Words:** Indefinite Alimony, Poverty Alimony, Divorce Compensation, Social State Principle, Protection of Family.

## GİRİŞ

Anayasa m. 41'e göre, aile toplumun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. TMK m. 185 ve 186'da ise evlenmeyle

eşler arasında kurulan evlilik birliğine, eşlerin hem maddi hem de manevi olarak katkıda bulunması gerektiği düzenlenmiştir. Ancak bu katkı, Kanun koyucu tarafından yalnızca evlilik birliği devam ederken değil, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da devam edecek şekilde “yoksulluk nafakası” olarak öngörülmüştür.

Çeşitli hukuk sistemleri incelediğinde, yoksulluk nafakasının evlilik sonrası dayanışma fikrine dayandığı görülmektedir.<sup>1</sup> Yoksulluk nafakasının amacı, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra geçimini sağlayamayan eşin, bu imkânı elde edene kadar diğer eş tarafından mali açıdan desteklenerek ortaya çıkabilecek ekonomik sorunları azaltmak veya ortadan kaldırmaktır.<sup>2</sup> TMK m. 175’te yoksulluk nafakasının süresiz

---

<sup>1</sup> Peter Breitschmid et al., *Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*, 2. Auflage, (2012), 410; Şükran Şıpka, “Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım,” *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye 80. Yıl Armağanı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018), 16; Ali Demirbaş, “Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası,” *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, no. 2 (2018): 226; Gediz Kocabaş, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler,” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19, no. 1 (2013): 360; Emrah Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi,” *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, no. 2, (2018): 238; Şebnem Akipek Öcal, “Yoksulluk Nafakası,” *Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medeni Hukuk Problemleri Sempozyumu Bildirileri*, Editörler: Tuğçe Tuzcuoğlu ve A. Hulki Cihan, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 208; Ahmet Kalender, *Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası (Yoksulluk Nafakası)* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 201-202; Canan Ruhi ve Ahmet Cemal Ruhi, *Nafaka Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 43; Sera Reyhani Yüksel, “Yoksulluk Nafakası ve Süre Sorunu,” *Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 2 (2021): 489.

<sup>2</sup> Ömer Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 54, no. 1, (2005): 139; Kocabaş, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda

olarak talep edilebileceği düzenlenmiştir. Madde metninde nafaka talep eden kişi lehine öngörülen bu “süresiz”lik öğretide tartışmalara neden olmuştur. Diğer yandan, “süresiz” ibaresinin Yargıtay tarafından emredici hükümmüş gibi yorumlanması, uygulamada nafaka borçlusu yönünden birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Nafakaya süresiz olarak hükmedilmesi, boşanmaya rağmen evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin sona erememesine yol açmaktadır. Ayrıca, nafaka borçlusu açısından düşünüldüğünde, süresiz nafaka, birçok anayasal güvencenin ve medeni hukuka ilişkin hakların ihlal edilmesi sonucunu beraberinde getirmektedir.

Açıklanan sebeplerle, boşanan eşler arasındaki ilişkinin her yönden en kısa sürede sona erdirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, eski eşlerin birbirine karşı olan evlilik sonrası bakım ihtiyacının sınırlanmasını ifade etmek üzere ve evlilik sonrası dayanışma ilkesinin karşıtı olarak karşımıza *clean break* (kesin ayrılık) ilkesi çıkmaktadır.<sup>3</sup> *Clean break* ilkesine göre, evliliğin sona ermesi üzerine eski eşler arasında kişisel sorumluluk esası benimsenmelidir. Sonuçta, boşanmak isteyen eşlerin iradesi, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerle birlikte aralarındaki kişisel ilişkinin de sona ermesi yönündedir.

---

Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler,” 358; Abdulkerim Yıldırım, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu,” *Legal Hukuk Dergisi* 14, no. 157, (2016): 62; Ebru Ceylan, “Geçmişten Bugüne Yargıtay Kararlarında Yoksulluk Nafakası Talebinde Etkili Olan Unsurları Değerlendirme,” *İstanbul Barosu Dergisi* 92, no. 5 (2018): 15; Mesut Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 20; Esra Fırtına, *Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 93-94; Kalender, *Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası (Yoksulluk Nafakası)*, 110; Remzi Demir, “Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 147, (2020): 227.

<sup>3</sup> Kocabaş, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler,” 368; Kürşat Yağcı, “Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Sorunu,” *İstanbul Hukuk Mecmuası* 76, no. 1 (2018): 329.

Yoksulluk nafakasında süre meselesinin ele alındığı bu çalışmada, öncelikle kavramsal olarak yoksulluk nafakası üzerinde durulacaktır. Daha sonra yoksulluk nafakasındaki süreye ilişkin kanuni düzenlemeler, Anayasa Mahkemesi'nin ilgili kararı, Yargıtay'ın meseleye yaklaşımı hakkında açıklamalar yapılarak öğretide ileri sürülen görüşlere yer verilecektir. Yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesi birçok temel hak ve hürriyete müdahale teşkil ettiğinden, mesele anayasal boyutuyla da incelenecektir. Son olarak, Türk hukukunda artık amacına hizmet etmekten çok mağduriyetlere sebep olan yoksulluk nafakası yerine, bir alternatif olarak önerilen boşanma tazminatı ihdas edilmesi görüşü üzerinde durulacaktır.

## I. GENEL OLARAK YOKSULLUK NAFAKASI

Yoksulluk nafakası, boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte, eşlerden birinin, kanunda belirtilen şartların mevcut olması halinde, diğer eşe ödeyeceği bir bakım nafakası türüdür.<sup>4</sup> Türk Medeni Kanunu m. 175'te düzenlenen yoksulluk nafakası, boşanmanın mali sonuçlarından biridir.<sup>5</sup> TMK m. 175'te

---

<sup>4</sup> Hüseyin Hatemi, *Aile Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 136; Ceylan, "Yoksulluk Nafakası," 15; Dila Okyar Karaosmanoğlu, "Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması," *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15, no. 2 (2016): 422; Kulaklı, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi," 241; Oğuz Ersöz, *Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018), 220; Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, 20; Hayrunnisa Özdemir, "Yoksulluk Nafakasındaki Süresizlik Sorunu," *Türk Medeni Hukuku Çerçevesinde Aile Hukukunda Güncel Meseleler Sempozyumu* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 25; Demir, *Yoksulluk Nafakasının Süresizliği*, s. 228.

<sup>5</sup> Mustafa Dural ve diğerleri, *Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021), 151-152; Ceylan, *Yoksulluk Nafakası*, 15; Özdemir, "Yoksulluk Nafakasındaki Süresizlik Sorunu," 25; Yağcı, "Yoksulluk

“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.” düzenlemesi yer almaktadır. Bu hükme göre, kusuru daha ağır olmayan ve boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan taraf, diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsü olmak kusur şartını gerektirmez.

TMK m. 175’in lafzından hareketle yoksulluk nafakası talep edebilmek için bir arada bulunması gereken şartlar şu şekilde sıralanabilir:<sup>6</sup> Öncelikle evlilik birliği butlan veya boşanma ile

---

Nafakasında “Süresizlik” Sorunu,” 324; Fırtına, *Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası*, 92; Akipek Öcal, “Yoksulluk Nafakası,” 209; Safa Koçoğlu, “Boşanmanın Eşler Arasında Genel Sonuçları Bağlamında Yoksulluk Nafakasına İlişkin Değerlendirme,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, no. 2 (2021): 405; Kalender, *Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası (Yoksulluk Nafakası)*, 96; Zeynep Yargıç, *Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma Davası ve Hukuki Sonuçları* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 163.

<sup>6</sup> Yoksulluk nafakasının şartları hakkında, genel olarak, bkz. Turgut Akıntürk, “Boşanmanın Hukuki Sonuçları,” *Ankara Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağanı*, Cilt II, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1977), 192-193; Dural ve diğerleri, *Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku*, 156-157; Ahmet Kılıçoğlu, *Aile Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2020), 135-136; Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları,” 140-143; Ceylan, *Yoksulluk Nafakası*, 16-21; Azra Arkan Serim, “Yoksulluk Nafakası,” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 65, 1 (2007): 288ff.; Demirbaş, “Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası,” 225; Kocabaş, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler,” 368-373; Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi,” 243ff.; Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, 33ff.; Yıldırım, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasındaki Süre Sorunu,” 63-69; Okyar Karaosmanoğlu, “Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması,” 423ff.; Özdemir, “Yoksulluk Nafakasındaki Süresizlik Sorunu,” 26-28; Yağcı, “Yoksulluk Nafakasındaki ‘Süresizlik’

sona ermiş olmalıdır. İkinci olarak, nafakanın talep edilmesi gerekir. Nafaka talep eden eş, kusursuz, eşit kusurlu ya da diğer eşten daha az kusurlu olmalıdır. Bir diğer şart, nafaka talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasıdır. Son olarak nafaka yükümlüsünün nafaka ödeyebilecek mali güce sahip olması da şarttır.

Evlilik birliğinin butlan veya boşanma ile sona ermiş olması, kanun koyucunun yoksulluk nafakasını boşanma kararının kesinleşmesi şartına bağladığının bir göstergesidir.<sup>7</sup> Eşlerden birinin talebi üzerine yoksulluk nafakası karara bağlanır. Bir

---

Sorunu," 324; Ersöz, *Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma*, 221-225; Mecit Demir, *Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 43-61; Akipek Öcal, "Yoksulluk Nafakası," 208-209; Mehmet Erdem, *Aile Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 200ff.; Fırtına, *Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası*, 94ff.; Koçoğlu, "Boşanmanın Eşler Arasında Genel Sonuçları Bağlamında Yoksulluk Nafakasına İlişkin Değerlendirme," 405-408; Kalender, *Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası (Yoksulluk Nafakası)*, 96ff.; Ruhi ve Ruhi, *Nafaka Hukuku*, s. 44ff.; Nihan Koyuncu Aktaş, "Anlaşma Temeline Dayalı Boşanma Davalarında Hakimın Yoksulluk Nafakasına Müdahalesi," *İstanbul Hukuk Mecmuası* 79, no. 3 (2021): 774-775; Reyhani Yüksel, "Yoksulluk Nafakası ve Süre Sorunu," 492 -498; Yargıç, *Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma Davası ve Hukuki Sonuçları*, 164-167; Nazlı Hilal Çelik, *Evlencinin Hükümsüzlüğü* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 329ff.

<sup>7</sup> Bu hususta ayrıntılı bilgi için, Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 135; Kulaklı, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi," 243; Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, 34-37; Özdemir, "Yoksulluk Nafakasındaki Süresizlik Sorunu," 27; Haluk Burcuoğlu, "Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası ile İlgili Gözlemler," *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, no. 2 (2018): 6; Kalender, *Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası (Yoksulluk Nafakası)*, 91-95. Ayrıca, Yar. 2. HD, E. 1990/13114, K. 1991/2776, 18.01.1991: "Boşanma davası reddedildiği, başka bir ifade ile aile birliği devam edegelmekte olduğu halde ancak boşanma halinde uygulama imkânı bulunan yoksulluk nafakasına karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır."



başka deyişle, hâkim re’sen yoksulluk nafakasına hükmedemez.<sup>8</sup>  
Nafaka talep eden eşin kusuru, diğer eşten fazla olmamalıdır.<sup>9</sup>

<sup>8</sup> Dural ve diğerleri, *Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku*, 156; Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 136; Ceylan, *Yoksulluk Nafakası*, 16; Arkan Serim, “Yoksulluk Nafakası,” 288; Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi,” 244; Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, 38; Özdemir, “Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu,” 27; Koçoğlu, “Boşanmanın Eşler Arasında Genel Sonuçları Bağlamında Yoksulluk Nafakasına İlişkin Değerlendirme,” 407; Çelik, *Evlencinin Hükümsüzlüğü*, 328. Ayrıca, Yar. 2. HD, E. 2016/17174, K. 2018/5484, 24.04.2018: “...Hâkim, tarafların talep sonuçları ile bağlıdır. Ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez (HMK m.26). Davalı kadının usulüne uygun olarak yasal süresi içerisinde yoksulluk nafakası (TMK m.175) talebi bulunmamaktadır. Davalı kadın aleyhine kesin hüküm oluşturacak şekilde talep olmadığı halde yoksulluk nafakasının reddine karar verilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.”; Aynı yönde, Yar. 2. HD, E. 1998/10875, K. 1998/12825, 27.11.1998: “...Davacı kadının yoksulluk nafakası talebi yoktur. Talep olmayan hallerde kabul sonucu doğurmaz. Bu yön gözetilmeden davacı lehine yoksulluk nafakası taktiri doğru görülmemiştir.”.

<sup>9</sup> Yar. 2. HD, E. 2021/7236, K. 2021/6696, 30.09.2021: “... Türk Medeni Kanunu’nun 175. maddesi gereğince boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Somut olayda Dairemizin 08.03.2021 tarih 2021/822 esas 2021/1998 karar sayılı ilamıyla evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebebiyet veren vakialarda davalı-karşı davacı kadının ağır kusurlu olduğu belirtilmiş ancak TMK 175. madde koşullarının davalı-karşı davacı kadın yararına oluşmadığı hususu açıkça vurgulanmamış olup anılan yanlışlık maddi hata niteliğindedir. Açıklanan nedenlerle mahkemece davalı-karşı davacı kadın yararına TMK 175. madde koşullarının oluşmadığı gözetilerek davalı-karşı davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, bu hususta hüküm kurulmamış olması doğru görülmemiş kararın bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir.”; Yar. 2. HD, E. 2016/19425, K. 2018/7508, 07.06.2018: “... Mahkemece boşanmaya sebep olan olaylarda taraflar eşit kusurlu olarak kabul edilmiş, kusur durumu gerekçe gösterilerek davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddine karar verilmiştir. Boşanan eş yararına yoksulluk nafakasına (TMK m. 175) hükmedebilmek için nafaka talep eden eşin ağır kusurlu olmaması ve boşanmakla yoksulluğa düşecek olması gerekir. Bu durumda eşit kusurlu eş, yoksulluk nafakası talep edebileceğinden kusur durumu gerekçe gösterilerek

Hâkimin yoksulluk nafakasına hükmedebilmesi için, nafaka talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olması gerekir.<sup>10</sup> Bir başka deyişle, boşanma ile yoksulluk arasında nedensellik bulunmalıdır.<sup>11</sup>

Kanun'da yoksulluğun tanımı yapılmamıştır. Yoksulluk, genel olarak, “*insanca yaşayıp geçinme olasılığı sağlayamayacak*

---

*yoksulluk nafakasının reddi doğru olmamıştır. (TMK m. 175) O halde, mahkemece toplanılan delillerle, davacı kadının boşanmakla yoksulluğa düşüp düşmeyeceği değerlendirilerek; sonucu uyarınca yoksulluk nafakası istemi hakkında bir karar verilmesi gerekirken, kusur durumu gerekçe gösterilerek isteğin reddine karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.”; Yar. 2. HD, E. 2015/26767, K. 2017/4410, 17.04.2017: “... Boşanmaya sebep olan olaylarda ağır kusurlu eş yararına yoksulluk nafakası verilemez (TMK m. 175). O halde; davalı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddine karar vermek gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.”.*

<sup>10</sup> Dural ve diğerleri, *Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku*, 156; Hatemi, *Aile Hukuku*, 137; Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 135; Mine Uzun, *Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013), 33; Kocabaş, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler,” 380; Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, 44ff. Nafaka alacaklısı lehine maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi durumunda bunları yoksulluğa etkisinin araştırılması gerektiği yönünde, Ebru Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları* (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2006), 112. Yoksulluğa düşecek olan eşin kadın veya erkek olmasının önem taşımadığı yönünde, Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 135; Demir, *Yoksulluk Nafakası*, 61. Yoksulluk nafakasına çoğunlukla kadınların ihtiyaç duyduğu yönündeki tespitle birlikte, yoksulluk nafakasının temelinde “yoksulluğun kadınlaşması” olgusunun bulunduğu yönünde, Fatma Duygu Bozkurt, “Yoksulluk Nafakasını İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Yeniden Düşünmek,” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, 2 (2021): 571.

<sup>11</sup> Arkan Serim, “Yoksulluk Nafakası,” 290; Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi,” 248; Koçoğlu, “Boşanmanın Eşler Arasında Genel Sonuçları Bağlamında Yoksulluk Nafakasına İlişkin Değerlendirme,” 405.

*düzeyde olmayı” ifade eder.<sup>12</sup> Yargıtay da “yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul” olarak kabul etmek gerektiğini belirtmektedir.<sup>13</sup> Yoksulluğun ekonomik ve sosyal koşullarla doğrudan ilgili olduğunu<sup>14</sup> vurgulayan Yargıtay, yerleşik içtihatlarında, asgari ücret düzeyinde olan bir gelirin kişiyi yoksulluktan kurtarmaktan uzak olduğunu belirterek asgari ücretle çalışmanın yoksulluk nafakası bağlanması açısından önem arz etmediğini belirtmektedir.<sup>15</sup> Yargıtay, yetim aylığının*

<sup>12</sup> Yar. HGK, E. 1998/2-656, K. 1998/688, 07.10.1998. Yoksulluk kavramı hakkında, bkz. Demir, *Yoksulluk Nafakası*, s. 36-38. Nafaka bakımından “yoksulluk” sözcüğünün silinmeye, hatta tamamen ortadan kalkmaya başladığı yönünde bir eleştiri için, bkz. Burcuoğlu, “Yoksulluk Nafakası,” s. 7. “Yoksulluk nafakası”nın farklı açıdan bir kavramsal eleştirisi için, bkz. Mustafa Şahin, “Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 – ZGB m. 125)”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 21, no. 3 (2017): 78.

<sup>13</sup> Yar. HGK, E. 1998/2-656, K. 1998/688, 07.10.1998. Aynı yönde, Yar. 3. HD, E. 2013/10992, K. 2013/13847, 03.10.2013.

<sup>14</sup> Bu konuyu kadın yoksulluğu özelinde ele alan bir yaklaşım için, bkz. Bozkurt, “Yoksulluk Nafakasını İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Yeniden Düşünmek,” 571-575.

<sup>15</sup> Yar. HGK, E. 2001/2-1158, K. 2001/1185, 26.12.2001: “Somut olayda; davalı eşin 70.000.000 TL. civarında olduğu anlaşılan asgari ücretle özel bir işletmede çalışmakta olduğu belirlenmiş olup, yukarıda açıklandığı üzere bu miktarın davalı eşi yoksulluktan kurtarmayacağı ve ona insanca yaşayıp geçinme olanağı sağlamayacağı kuşkusuzdur. O halde Tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dosyadaki tutanak ve kanıtlara, mahkeme kararında ve yukarıda açıklanan gerektirici nedenlere ve özellikle delillerin değerlendirilmesinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, usul ve yasaya uygun bulunan direnme kararının onanması gerekir.” Aynı yönde, Yar. HGK, E. 2002/2-397, K. 2002/339, 01.05.2002; Yar. 3. HD, E. 2013/12156, K. 2013/14691, 23.10.2013: “... Somut olayda tarafların 12.03.2012 tarihinde boşandıkları, davacının perdecide asgari ücretle çalıştığı, evli olduğu, eşinin çalışmadığı, davalının boşandıktan sonra öğrenci yurdunda çalıştığı, asgari ücret düzeyinde gelir elde ettiği ve 3 yaşındaki çocuğu ile birlikte yaşadığı dosya kapsamından anlaşılmaktadır. Nafaka alacaklısı kadının, aldığı

da kişiyi yoksulluktan kurtarmaya yetmeyeceğini ifade ederek nafakaya hükmedilmesi gerektiği yönünde karar vermiştir.<sup>16</sup> Diğer yandan, nafaka talebinde bulunan eşin çalışması, tarafların mali güçlerinin birbirine yakın olması yoksulluğa düşecek olma şartının oluşmadığını gösterir. Nitekim, Yargıtay bir kararında, emekli maaşı, kira geliri ve gayrimenkulleri olan kadın lehine yoksulluk nafakasının şartları oluşmadığı gerekçesiyle nafakaya hükmedilemeyeceğini vurgulamaktadır.<sup>17</sup> Yargıtay, başka bir kararında, tarafların mali durumları ve güçleri aynı seviyede olduğu için, davacı kadın lehine yoksulluk nafakasına hükmetmemiştir.<sup>18</sup> Yoksulluk nafakasına

---

*asgari ücretin yukarıda belirtilen zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılması beklenemez. Başka bir anlatımla, davalının eline geçen toplam gelir miktarı, onu yoksulluktan kurtaracak mahiyette değildir. Bu nedenle davalının geliri yoksulluğu ortadan kaldırmayıp, bu durumun sadece nafaka miktarının tayininde nazara alınacağı hususu gözetilmeksizin davanın tümünden kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir.”*

<sup>16</sup> Yar. 2. HD, E. 2021/1974, K. 2021/3240, 19.04.2021: “... Mahkemece davalı kadının yetim aylığı aldığı ve bu nedenle kadına yoksulluk nafakası verilemeyeceği belirtilmiş ise de yetim aylığı kadını yoksulluktan kurtarmaz. Bu nedenle davalı kadının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği şartları gerçekleşmiştir. O halde, davalı kadın yararına geçimi için uygun miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerekirken isteğin reddi doğru görülmemiştir.”

<sup>17</sup> Yar. 2. HD, E. 2019/436, K. 2019/8409, 09.09.2019: “Boşanan eş yararına yoksulluk nafakasına hükmedebilmek için, nafaka talep eden eşin boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olması gerekir (TMK m.175). Toplanan delillerden, davalı-davacı kadının emekli maaşı ve kira gelirlerinin olduğu, adına kayıtlı iki daire, Kilyos da yazlık ve 1/5 hisseli işyerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre, davalı-davacı kadının boşanma ile yoksulluğa düşeceğinden söz edilemez. Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesi koşulları kadın lehine oluşmamıştır. Davalı-davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddi gerekirken, yazılı şekilde kabulü usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.”

<sup>18</sup> Yar. 2. HD, E. 2014/610, K. 2014/11244, 15.05.2014: “...Toplanan delillerden; tarafların her ikisinin de öğretmen olup, düzenli ve sürekli gelirlerinin bulunduğu, mali durumlarının ve güçlerinin yaklaşık aynı seviyede olduğu, bu durumda Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesi koşullarının davacı kadın lehine oluşmadığı

hükmedilebilmesi için son olarak, nafaka yükümlüsünün ekonomik şartları dikkate alındığında, nafaka ödemeye yeterli bir mali güce sahip olması gerekir.<sup>19</sup>

## II. YOKSULLUK NAFAKASINDA “SÜRESİZLİK”

Bu başlık altında öncelikle yoksulluk nafakasının süresine ilişkin kanuni düzenlemeler hakkında bilgi verilecektir. Daha sonra yoksulluk nafakasında süresizlik tartışması, öğretide ileri

*anlaşılmaktadır. Bu itibarla davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulüne karar verilmesi doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir.” Benzer yönde, Yar. 2. HD, E. 2016/16665, K. 2018/5562, 25.04.2018: “... Toplanan delillerden kadının çalıştığı, düzenli ve sürekli geliri bulunduğu anlaşılmaktadır. Kadın yararına TMK m. 175 koşulları oluşmamıştır. Davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddine karar vermek gerekirken, yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi doğru olmamış ve bozmayı gerektirmiştir.”.*

- <sup>19</sup> Yar. 2. HD, E. 2016/16274, K. 2018/5017, 16.04.2018: “...Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz (TMK m. 175). Mahkemece; davacı erkek adına tasfiye halinde olan iki adet şirket bulunduğu, şirketlerin defter kayıtlarının düzenli olarak tutulmaması sebebiyle kurumlar vergisi kayıtlarının şirketin gerçek durumunu yansıtmayacağı, şirketin bilirkişiye davacı lehine olabilecek belgeleri ibraz etmiş olması ihtimalinin yüksek olduğu, bilirkişinin tespit ettiği bu şirketlere ait aktif-pasif durumunun inandırıcı bulunmadığı, kadının daha önce açtığı bağımsız tedbir nafakası davasında (TMK m. 197) kendisine tedbir nafakası hükmedildiği dönemde de asgari ücretle çalıştığı, tanığın da erkeğin serbest meslek erbabı olarak İzmit’te çalıştığı yönünde beyanı olduğu gerekçesiyle davalı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmolunmuş ise de; toplanan delillerden davalı kadının asgari ücret düzeyinde düzenli gelirinin bulunduğu, davacı erkeğin ise 2010 yılı ve öncesinde medikal ürünler pazarlama işi yaparken sonraki yıllarda sahibi olduğu şirketlerin tasfiye sürecine girdiği, alınan bilirkişi raporuna göre bu şirketlerin faal olmadığı, şirket pasiflerinin aktiflerinden daha fazla olduğu, kolluk araştırmasına göre de davacının halen düzenli bir gelirinin tespit edilemediği, kirada oturduğu, adına kayıtlı menkul ya da gayrimenkul bulunmadığı anlaşılmaktadır. Tarafların gerçekleşen bu durumlarına göre Türk Medeni Kanunu’nun 175. maddesi koşulları kadın yararına oluşmamıştır. Kadının yoksulluk nafakası isteminin reddi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.”.

sürülen görüşler ve uygulamanın bakış açısıyla ayrıca değerlendirilecektir. Bu kapsamda, ilk olarak TMK m. 175'in iptal istemiyle Anayasa Mahkemesi önüne getirilmesi ve bu hususta verilen karar üzerinde durulacaktır. Bunu takiben, Yargıtay'ın yaklaşımı ve son olarak öğretide ileri sürülen görüşlere yer verilecektir. Bu başlık altında son olarak yoksulluk nafakasında süresizliğin anayasal açıdan ele alınması söz konusu olacaktır.

### **A. Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Kanuni Düzenlemeler**

743 sayılı MK m. 144'te *"kabahatsiz olan karı yahut koca, boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi kudreti ile mütenasip bir surette bir sene müddetle nafaka itasına mahkûm edilebilir"* hükmü yer almaktaydı. Bu düzenlemeden mülga MK ile yoksulluk nafakasının bir yıllık süre sınırına tabi tutulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Hükümdeki bu sınırlama, düzenlemenin amacıyla bağdaşmadığı ve hakkaniyete aykırı olduğu gibi gerekçelerle eleştirilmekteydi. Bu eleştiriler sonucu, 1988 tarihli ve 3444 sayılı Kanunla bu hükümde değişiklik yapılarak, *"boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir"* düzenlemesi getirilmiştir. Ayrıca *"erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması"* gerektiği ifade edilmiştir. Söz konusu değişiklikle, yoksulluk nafakasındaki bir yıllık süre sınırı kaldırılmıştır.<sup>20</sup> Söz konusu hüküm TMK m. 175'e de büyük

<sup>20</sup> Bu sınırın kaldırılması hakkındaki gerekçeler için, bkz. Akıntürk, "Boşanmanın Hukuki Sonuçları," 193; Şıpka, "Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım," 16; Yıldırım, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasındaki Süre Sorunu," 77; Kulaklı, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk

ölçüde korunarak alınmıştır. TMK m. 175'teki tek farklılık, kadın erkek eşitliğine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle kadının nafaka yükümlüsü olabilmesi için "refah hâli"nde bulunması şartının kaldırılmış olmasıdır.<sup>21</sup>

Çağdaş hukuk sistemlerinde yoksulluk nafakasının süresi konusunda nasıl bir yaklaşımın benimsendiği de incelenmelidir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, çağdaş hukuk sistemleri yoksulluk nafakasının süresi konusunda hâkime takdir yetkisi tanımaktadır. İsviçre ve Alman hukukunda evlilik sonrası kişisel sorumluluk kuralı, nafaka ise istisnadır.<sup>22</sup> Eski İsviçre Medeni

---

İncelemesi," 252; Yağcı, "Yoksulluk Nafakasında "Süresizlik" Sorunu," 327; Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, 89ff.; Reyhani Yüksel, "Yoksulluk Nafakası ve Süre Sorunu," 503.

<sup>21</sup> Bu husus öğretilerde kadından hiç nafaka istenmemesi gerektiği, kadının ancak ahlaki bir vazife olarak ve rızasıyla nafaka ödeyebileceği ileri sürülerek eleştirilmektedir. Ayrıntılı bilgi için, bkz. Hatemi, *Aile Hukuku*, 137. Hatemi'nin görüşünü kabul etmenin mümkün olmadığı yönünde, Demir, *Yoksulluk Nafakası*, 63. Söz konusu değişikliğin isabetli olduğu yönünde, Ceylan, "Yoksulluk Nafakası," 16; Arkan Serim, "Yoksulluk Nafakası," 292.

<sup>22</sup> Thomas Sutter ve Freiburghaus Dieter, *Kommentar zum neuen Scheidungsrecht* (Zürich: Schulthess Verlag, 1999), 248; Jolante Kren Kostkiewicz et al., *ZGB Kommentar* (Orell Füssli Verlag AG, 2016), 291, Rn. 2; Philipp Wendl et al., *Das Unterhaltsrecht in der familienrichterlichen Praxis* (C.H. Beck, 2019), Rn. 354; Klaus Schnitzler et al., *Münchener Anwaltshandbuch Familienrecht* (C.H. Beck, 2020), Rn. 25; Kocabaş, "Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler," 362-363; Şahin, "Türk - İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 - ZGB m. 125)," 90; Kulaklı, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi," 256; Yağcı, "Yoksulluk Nafakasında "Süresizlik" Sorunu," 329; Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, 109; Heinz Hausheer, "Yeni İsviçre Boşanma Hukuku'nun Önemli Yenilikleri," *İsviçre Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu'nun Alınışının 80. Yılı* (İstanbul: Entegre Matbaacılık, 2007), 43.

Kanunu'nda da nafakanın süresine ilişkin bir sınır olmamakla birlikte İsviçre Federal Mahkemesi, süreli nafakaya hükmetme eğilimindeydi.<sup>23</sup> ZGB Art. 125 ile bu husus açıklığa kavuşturularak<sup>24</sup> ancak ZGB Art. 125/II'de belirtilen kıstaslar dikkate alınmak suretiyle süreli nafakaya hükmedileceği hüküm altına alınmıştır. ZGB Art. 125/II'de yoksulluk nafakasının miktarı ve süresi belirlenirken dikkate alınacak ölçütler 8 bent halinde açıkça ifade edilmiştir. Anılan düzenlemeye göre, nafaka miktarının ve süresinin belirlenmesinde “*evlilik süresince eşlerin yükümlülük paylaşımı, evlilik süresi, evlilik süresinde yaşam standardı, eşlerin yaşı ve sağlığı, eşlerin gelir ve malvarlığı, müşterek çocukların bakımının kapsamı ve süresi, eşlerin mesleki eğitim ve istihdam beklentileri ile çalışma hayatına yeniden uyum sağlamalarının olası maliyeti ve Federal yaşlılık beklentisi, sigorta hakları, emeklilik primi gelirleri dahil olmak üzere mesleki veya diğer özel ya da devlet kaynaklı gelirleri*” dikkate alınması gereken ölçütlerdir.<sup>25</sup>

BGB § 1569'da kural olarak boşanan eşlerin nafaka talebinde bulunamayacakları esası benimsenmiştir.<sup>26</sup> Nafaka talebi ancak

---

<sup>23</sup> Sutter ve Dieter, *Kommentar zum neuen Scheidungsrecht*, 249; Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi,” 255.

<sup>24</sup> Bu husus, İsviçre boşanma hukuku reformunun gerçek bir başarısı olarak ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için, bkz. Ingeborg Schwenzer ve Tomie Keller, “Recent Developments in Swiss Family Law,” *Public and Private International Law Bulletin* 35, no. 1 (2015): 10.

<sup>25</sup> Ölçütler hakkında ayrıntılı bilgi için, bkz. Kostkiewicz et al., *ZGB Kommentar*, 293-295; Breitschmid et al., *Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*, 413ff.

<sup>26</sup> Schnitzler et al., *Münchener Anwaltshandbuch Familienrecht*, Rn. 25; Haluk Burcoğlu, “Alman Hukukunda Yeni Boşanma Sistemi ve Bu Sistem Işığında Türk Boşanma Hukukuna İlişkin Bazı Öneriler,” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 48, no. 1-4 (1983): 130; Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*,



belirli koşulların varlığı halinde ileri sürülebilir ve nafaka miktarının belirlenmesinde evlilik içerisindeki yaşam standartları ölçüt olarak kabul edilir.<sup>27</sup> Alman hukukunda BGB § 1570/I hükmüne göre, müşterek çocuk bulunması durumunda bile çocuk bakım desteği talebi çocuğun doğumundan itibaren 3 yıl ile sınırlıdır.<sup>28</sup>

Boşanan eşler arasındaki ilişkinin her yönden mümkün olan en kısa sürede sona erdirilmesi hayati bir öneme sahiptir. Eski eşlerin birbirine karşı olan evlilik sonrası bakım ihtiyacının sınırlanması gerekmektedir.<sup>29</sup> Öğretide bu durum “*clean break* ilkesi” olarak ifade edilmektedir.<sup>30</sup> *Clean break* ilkesi, evliliğin sona ermesi üzerine tarafların kural olarak bakımlarını kendilerinin üstlenmesini öngörür.<sup>31</sup> Bu ilke kapsamında eski eşlerin birbirini desteklemesi istisnaen öngörülmektedir. Dolayısıyla *clean break* ilkesi evlilik sonrası dayanışmayı tamamen reddetmemektedir. Bu ilke hâkimin yoksulluk

---

109; Koyuncu Aktaş, “Anlaşma Temeline Dayalı Boşanma Davalarında Hakimin Yoksulluk Nafakasına Müdahalesi,” 778.

<sup>27</sup> Schnitzler et all., *Münchener Anwaltshandbuch Familienrecht*, Rn. 26.

<sup>28</sup> Schnitzler et all., *Münchener Anwaltshandbuch Familienrecht*, Rn. 25.

<sup>29</sup> Heinz Hausheer et all., *Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches* (Bern: Stämpfli Verlag, 2010) Rn. 10.78.

<sup>30</sup> Ingeborg Schwenzer, “Das clean break-Prinzip im nahehelichen Vermögensrecht,” *FamPra.ch* 4/2000, 610ff.; Kocabaş, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler,” 363; Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi,” 261; Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, 94.

<sup>31</sup> Schwenzer ve Keller, “Recent Developments in Swiss Family Law,” 10; Hausheer, *Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches*, s. 47; Kocabaş, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler,” 363; Yağcı, “Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Sorunu,” 328.

nafakasına hükmederken özellikle bir süre belirlenmesini de gerektirmektedir.<sup>32</sup>

İslam hukukunda ise nafaka sadece iddet müddeti için söz konusudur ve kural olarak üç aylık bir süreyle sınırlıdır.<sup>33</sup>

## **B. Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Tartışması**

TMK m. 175’te yer alan “süresiz”lik ibaresi uzun yıllardır öğretide tartışmalara neden olmaktadır. Ancak bu tartışmalara geçmeden önce, TMK m. 175’in iptal istemiyle Anayasa Mahkemesi’ne taşınması, mahkemenin bu talebi reddetmesi, karşı oy yazısı ve Yargıtay’ın yoksulluk nafakasının süresine ilişkin yaklaşımı üzerinde durulacaktır.

### **1. Anayasa Mahkemesi’nin Yoksulluk Nafakasında Süreye İlişkin Kararı**

TMK m. 175 Kestel Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından iptal istemiyle Anayasa Mahkemesi önüne getirilmiş; mahkeme iptal istemini özellikle “süresizlik” temelinde değerlendirmiştir.<sup>34</sup> Anayasa Mahkemesi’nin 17 Mayıs 2012 tarih ve E. 2011/136 K. 2012/72 sayılı kararında, “süresiz olarak”

---

<sup>32</sup> Schwenzer ve Keller, “Recent Developments in Swiss Family Law,” 10; Hausheer, *Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches*, s. 47; Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi,” 261; Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, 98.

<sup>33</sup> Emine Gümüş Böke, “İslam Hukuku Açısından Kadının İddet Nafakası,” *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4, no. 2 (2020): 103; M. Zeki Uyanık, “İslam Aile Hukukunda Evlilik ve Boşanma Nafakası Bağlamında Süresiz Nafaka Yasası,” *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47, (2019): 60.

<sup>34</sup> Anayasa Mahkemesi’nin hükmün tamamını ele almayıp “süresizlik” üzerinde yoğunlaşması eleştirilmektedir. Bu hususta, bkz. Özdemir, “Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu,” 32ff.

ibaresinin nafaka alacaklısının her zaman ölünceye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmediğini, yoksulluk nafakasının sosyal dayanışma ve ahlaki düşüncelerin bir sonucu olduğunu, süresizlik kaydının sosyal bir hukuk devletinin gereği olduğunu vurgulayarak Anayasa'ya herhangi bir aykırılık oluşturmadığı sonucuna varmıştır.<sup>35</sup> Bu kararda karşı oy yazısı mevcuttur<sup>36</sup>. Karşı oy yazısında, yoksulluk nafakasının süresiz

<sup>35</sup> Kararın tam metni için, 6 Ocak 2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm>.

<sup>36</sup> “Türk Medenî Kanunu’nda yardım nafakası için herhangi bir süre şartı öngörülmemişken, bakım nafakasının bir türü olan yoksulluk nafakasının kanunda belirlenen şartlar dâhilinde süresiz talep edilebileceğinin öngörülmesi Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan “sosyal hukuk devleti” ilkesine aykırıdır. Hukuk, hakkaniyet ve nesafete dayanır fakat hakkaniyet ve nesafet bir romantizm veya hissi bir insanlık duygusu değildir. Aristo’ya göre hakkaniyet doğru ve haklı görünen şeydir. Hakkaniyet ve nesafet ahlaki, sosyal ve siyasî gerçek karşısında bir değer hükmünü gerektirir ve bu itibarla da toplumsal ilerleme ve istikrar vasıtasıdır. Hakkaniyet Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu’nun çeşitli maddelerinde rastlanan bir kavramdır. ... Evlilik hukuku ve daha da geniş olan aile hukuku, diğer hukuk kurallarından büyük çapta bağımsız bir alanı düzenlemeye yönelik kurallar içermektedir. Yoksulluk nafakasını düzenleyen 4721 sayılı Kanun’un 175. maddesi evliliğin süresi, nafaka alacak eşin yaşı, çalışma gücünün niteliği gibi özel şartlar aramamıştır. İnsanların boşanarak aralarındaki hukuki ilişkiyi bitirmiş olmalarına rağmen evlilik birliğinde var olan sorumluluklarının ömür boyu devam etmesi, hem insaflı değil hem de hakkaniyete aykırıdır. Boşanmadan kaynaklanan bir nafaka alacağının varlığının belli koşullar altında, nafaka borçlusunun veya nafaka alacaklısının yaşamı boyunca, sanki mülkiyet hakkıymış gibi sürekli olması, hak düşürücü süre ve zaman aşımı kavramlarının kabul edildiği bir hukuk sisteminde adalet duygusunu zedelemektedir. Yoksulluk nafakasının süresiz olması, ileride nafakanın artırılması, nafakanın azaltılması veya nafakanın kaldırılması davalarının açılmasına neden olacaktır. Bu durumda nafaka yükümlüsü eski eşin nafaka alan tarafın kanunda yazılı şartları taşıyıp taşımadığını kontrol amacıyla, onun özel hayatına müdahale anlamına gelebilecek davranışlara ve onun üzerinde psikolojik baskı kurmasına neden olabilecektir. Yoksulluk nafakasının süresiz olması bu nafakayı alan tarafın, karşı tarafı ömür boyu cezalandırmak amacıyla gelir getirici bir işte çalışmama ve evlilik ekti yapmadan birlikte yaşama gibi davranışlara itebilecektir. Bu haller yoksulluk nafakasının süresiz de olsa bir ceza olmadığı savunan görüşleri haksız çıkarmaktadır. Tarihin hiçbir döneminde,

talep edilebileceğinin öngörülmesinin sosyal hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu belirtilmek suretiyle bu durumun hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracağı vurgulanmaktadır.

## 2. Yargıtay Uygulamasında Yoksulluk Nafakasının “Süresiz”liği

Yargıtay’ın yerleşik uygulamasına göre, TMK m. 175 hükmü emredicidir ve bu hükümle hâkime herhangi bir takdir hakkı tanınmamıştır. Bu sebeple yoksulluk nafakasının süresizliği hâkimi bağlayıcıdır ve yoksulluk nafakası mahkemeler tarafından bir süre ile sınırlandırılmaz. 3444 sayılı Kanun’la MK’nın 144. maddesinde değişiklik yapılarak süresiz nafaka talep edilebileceğinin getirildiği dönemde Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından verilen karar, yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesi gerektiği yönünde yerleşik uygulama haline dönüşmüştür. Karar metni şöyledir:<sup>37</sup>

“(…3444 sayılı Kanunla değişik Medeni Kanun’un 144. maddesi uyarınca, istek halinde ve özellikle talep hakkının

---

*hiçbir hukuk sistemi boşanan eşlerden biri yoksulluğa düşecek diye diğeri için ömür boyu sürebilecek yoksulluk nafakası yükümlülüğü öngörmemiştir. Dolayısı ile yoksulluk nafakasının süresiz uygulanmasının nedeni ahlaki ve sosyal gerekçelerle açıklanamaz.... Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan “sosyal hukuk devleti” vatandaşlarına asgari geçim düzeyi sağlamayı kendisine görev bilen ve bu yüzden devletin sosyal ve ekonomik yaşama aktif müdahalesini meşru ve gerekli gören bir anlayışı ifade eder. Vatandaşların sosyal durumlarıyla ilgilenen sosyal hukuk devleti, insan onurunun korunmasını amaçlar ve bunun için sosyal adaleti ve refahı sağlamaya çalışır. Anayasa Mahkemesi’nin pek çok kararında vurguladığı gibi, sosyal devlet, sosyal adaletin, refahın ve güvenliğin gerçekleşmesini sağlayan devlettir. Kültürümüzden kaynaklanan yardımsever eğilimlerinin, aile dayanışmasının, hayır kurumları ve vakıflar gibi geleneksel kurumların yoksullukla mücadele bağlamındaki faaliyetleri sık sık övgüyle anılmaktadır. Ancak, aynı zamanda toplumsal bir olgu olan ve Devletin aktif olarak mücadele etmesi gereken yoksulluğun sorumluluğunun, boşanan taraflardan birisinin üzerine ömür boyu yüklenmesi, kanımca, sosyal devlet ilkesine, hakkaniyete ve mantığa da uygun bir çözüm değildir.”*

<sup>37</sup> Yar. HGK, E. 1990/2-111, K. 1990/261, 02.05.1990.

doğumuna ilişkin şartlar varsa, süresiz olarak yoksulluk nafakası takdir olunur. Davalı yoksulluk nafakası istemeye hak kazanmış ve süresiz nafaka istemiştir. Öyle ise süresiz nafaka takdiri gerekirken, altı ay süre ile yoksulluk nafakası verilmesi usul ve kanuna aykırıdır...) gerekçesiyle bozularak dosya yerine geri çevrilmekle, yeniden yapılan yargılama sonunda; mahkemece önceki kararda direnilmiştir. ... Madde metninde önceki metne göre yapılan değişiklik kabahatsiz olma yerine kusuru daha ağır olmamak koşulu ile eski metindeki "bir sene müddetle nafaka itasına mahkûm edilebilir" sözcükleri yerine de "süresiz olarak nafaka isteyebilir" tümcesine yer verilmiş olmasıdır. ... Hal böyle olunca, Hukuk Genel Kurulu'nca da benimsenen özel Dairenin yoksulluk nafakasına ilişkin bozma kararına uyulması gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırı olduğundan bozulmalıdır."

Yargıtay 30 yılı aşkın bir süredir verdiği kararlarda, yoksulluk nafakasının süresiz olma niteliğini vurgulamakta ve bir süre tayin edilmek suretiyle verilen yerel mahkeme kararlarını bozmaktadır. Örneğin, yoksulluk nafakasını 4 yıla sınırlandıran Kadıköy 2. Aile Mahkemesi'nin 15.02.2012 tarihli ve 1080/164 sayılı kararı<sup>38</sup>, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından "*kanunda nafakanın süresiz olmasının açıkça öngörüldüğü, kanunun hâkime nafakanın süresiyle ilgili herhangi bir takdir hakkı vermediği*" gerekçesiyle bozulmuştur. Yine Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 12.12.2017 tarihli ve E. 2016/8859, K. 2017/14407 sayılı kararında; nafaka alacaklısı açıkça talep etmedikçe yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılmayacağı, kanunun bu konuda hâkime takdir yetkisi tanımadığı ifade edilerek yerel

<sup>38</sup> Yerel mahkemenin gerekçesi "... yoksulluk nafakasının süresiz olarak tayin edilmesinin hakkaniyete uygun düşmeyeceği, tarafların yaşları da dikkate alınarak iradin dört yıla sınırlandırılmasının hak ve nesafete uygun olacağı" şeklindedir. Bkz. Özdemir, "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu," 37.

mahkemenin iki yıl süreyle sınırlandırdığı yoksulluk nafakası hükmü bozulmuştur.<sup>39</sup>

Yargıtay'ın yoksulluk nafakası konusundaki bir başka eleştiri konusu yaklaşımı, "süresiz" yoksulluk nafakasına genellikle kadın lehine hükmetmesidir. Yüksek Mahkeme yoksulluk nafakasına adeta bir "cinsiyet" yüklemektedir ve buna göre yoksulluk nafakasının cinsiyeti kadındır. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 25.03.2021 tarihli ve 2017/2415 E, 2021/347 sayılı kararında da "kadın eşin yüksek miktarda geliri ve malvarlığı olsa dahi uygun bir miktarda bağımsız tedbir nafakasına hükmedilmesi gerekir" demektedir. Bu karar her ne kadar tedbir nafakasına

---

<sup>39</sup> "Davacı-karşı davalı kadın yararına aylık irat şeklinde yoksulluk nafakası takdir edilmiş, bu şekilde hükmedilen yoksulluk nafakası "iki yıla" sınırlandırılmıştır. Mahkeme sınırlandırmanın gerekçesi olarak da, " tarafların evlilik süresi, çocuklarının olmayışı bir daha birbirlerini görece pozisyonlarının bulunmaması, kısa süren bu ikinci evlilik sebebiyle süresiz yoksulluk nafakasına karar vermenin Türk Medeni Kanununun 4. maddesine aykırı olacağı, 175. maddesinde "süresiz yoksulluk nafakası istenebileceğinin" belirtildiği ancak "istenir" hükmü bulunmadığı, arada çocukları olan uzun süreli evliliklerde bu hükmün uygulanması ve nafakanın süresiz olması mümkün görünmekte ise de boşandıktan sonra birbirlerini görmeyecek iki kişi arasında süresiz nafakaya karar verilmesinin adil olmayacağını" göstermiştir. Yasa, yoksulluk nafakasını belirli bir süreyle sınırlandırmamış, bu nafakanın "süresiz" olarak istenebileceğini öngörmüştür. Amaç, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek eşin, diğer eş tarafından koşulları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Bu bakımdan nafaka alacaklısı açıkça talep etmedikçe, yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması yasada bulunmayan bir unsur yasaya dahil etmek anlamına gelir. Kanunun, hâkime takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hakkaniyete göre karar verir (... m.4). Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hâkime herhangi bir takdir hakkı tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri göz önünde tutarak belirlemeyi de emretmemiştir. Kanun, bu nafakanın "süresiz" olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur. Öyleyse, aylık irat şeklinde takdir edilen yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir."

yönelik olsa da Yargıtay'ın nafakanın cinsiyetinin kadın olduğu yönündeki tespitini destekler niteliktedir. Anayasa Mahkemesi'nin de ifade ettiği gibi, “yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir”<sup>40</sup>. Bir kişiyi evlilik birliği sona ermesine rağmen ömür boyu eski eşine bakmakla yükümlü kılan gerekçe ne olabilir? Ya da şöyle sorulabilir: Evlilik birliği sona ermiş olmasına rağmen bir kişi nasıl sürekli olarak eski eşinin bakımına muhtaç olabilir?

Talepte bulunanın belli bir meslek sahibi olduğu, iş bulma imkânı olmasına rağmen çalışmayı reddetmesi TMK m. 2 uyarınca dürüstlük kuralına aykırı olacağından yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi gerekir. Ancak, Yargıtay asgari ücretle çalışan kadın lehine dahi “yoksulluğa düşecek olması” nedeniyle yoksulluk nafakasına hükmetmektedir. Yargıtayca benimsenen bu düşünceye katılmamız mümkün değildir.

Yargıtay'ın, hiçbir kriteri dikkate almaksızın<sup>41</sup>, yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilmesi durumunda hâkimin takdir yetkisi bulunmadığı ve TMK m. 175'i emredici hüküm olarak yorumlaması uygulamasından bir an önce vazgeçmesi gerekmektedir. Bu konuda, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi tarafından verilen bir karar, umut vericidir. Tarafların yaşı, fiili evlilik süresi gibi kriterlerin dikkate alınarak süreli nafakaya hükmedilen karar şu şekildedir:

“Kadının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği sabittir. TMK'nın 169. Madde çerçevesinde tedbir nafakası verilmesi

<sup>40</sup> AYM, E. 2011/136, K. 2012/72, 17.05.2012.

<sup>41</sup> ZGB Art. 125/II'de öngörülen kriterlerin Yargıtayca sadece nafaka miktarının belirlenmesinde dikkate alındığı, süreye ilişkin hâkime takdir hakkı verilmediği yönünde, Kocabaş, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler,” 375; Yağcı, “Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Sorunu,” 329. Bu hususta, Yar. 2. HD, E. 2012/14283, K. 2012/19487, 11.07.2012. Karar metni için, bkz. Ömer Uğur Gençcan, *Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2015), 1206.

doğru olduğu gibi, yoksulluk nafakasına da karar verilmesi doğrudur ancak tarafların yaşları, 14/05/2013 tarihinde evlenip boşanma davasının 03/08/2015 tarihinde açıldığı fiili evlilik süresinin az olduğu gözetildiğinde yoksulluk nafakasının süresiz olarak hüküm altına alınması doğru bulunmamıştır. Davacı-davalı erkeğin yoksulluk nafakasına ilişkin istinaf talebinin ise kısmen kabulü ile ilk derece mahkemesinin yoksulluk nafakasına ilişkin kararının kaldırılmasına, TMK'nın 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi de gözetilerek TMK'nın 176/1. maddesi gereğince davalı-davacı kadın yararına aylık ... TL'den ... yıllık toplam ... TL toplu yoksulluk nafakasının davacı-davalı erkekten tahsili ile davalı-davacı kadına verilmesine, fazlaya dair isteğin reddine karar vermek gerekmiştir.”<sup>42</sup>

### 3. Öğretide İleri Sürülen Görüşler

TMK m. 175'te yer alan boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan tarafın “...süresiz olarak nafaka” isteyebileceği ibaresi tartışmalara neden olmuştur.<sup>43</sup> Tartışmaların odak noktası, TMK m. 175'in emredici bir hüküm olup olmadığı, kanun koyucunun bu düzenlemeyle hâkime bir takdir yetkisi verip vermediği yönündedir.

Öğretide bir görüşe göre, kanunun lafzı emredicidir ve nafakanın süresiz talep edilmesi durumunda hâkimin takdir

<sup>42</sup> İstanbul BAM 11. HD, E. 2018/2622, K. 2018/1201, 15.10.2018.

<sup>43</sup> Yoksulluk nafakasının süresine ilişkin tartışma ancak irat şeklinde ödenmesine hükmedilen haller için mevcut olabilir. Toptan ödemeye karar verilmesi halinde bu tartışma söz konusu olmayacaktır. Bu hususta, bkz. Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları,” 145; Yıldırım, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasındaki Süre Sorunu,” 79; Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasındaki Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi,” 250-251; Özdemir, “Yoksulluk Nafakasındaki Süresizlik Sorunu,” 29-30; Yağcı, “Yoksulluk Nafakasındaki “Süresizlik” Sorunu,” 325; Reyhani Yüksel, “Yoksulluk Nafakası ve Süre Sorunu,” 505.



yetkisi bulunmamaktadır.<sup>44</sup> Buna göre yoksulluk nafakası hakkında sona erme veya kaldırılma sebepleri söz konusu olmadıkça nafaka süresizdir.<sup>45</sup> Bu görüşü savunan yazarlar, kanunda değişiklik yapılması gerektiğini ileri sürmektedir.<sup>46</sup> Diğer yandan ileri sürülen gerekçeler ve çözüm yöntemleri bakımından birbirinden ayrılmaktadırlar. *Dural / Ögüz / Gümüş*, “evlilik sonrası dayanışma” ilkesinin karşısında yer alan “eşler arasındaki bağın mümkün olan en kısa sürede sona erdirilmesi (*clean break*)” ilkesini dikkate alarak, yoksulluk nafakasının süresinin yapılacak bir değişiklikte kanunda öngörülecek belirli somut ölçütler üzerinden “bir üst süre sınırı” getirmek veya getirmemek suretiyle açıklığa kavuşturulması gerektiğini belirtmektedir.<sup>47</sup> Bu görüş çerçevesinde, nafakanın süresiz talep edilmesi halinde, hâkimin ancak yoksulluğun belli bir süre sonra

---

<sup>44</sup> Dural ve diğerleri, *Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku*, 158; Ceylan, *Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, 116; Uzun, *Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası*, 100; Şahin, “Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 – ZGB m. 125),” 88; Yıldırım, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu,” 78; Gençcan, *Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 1204; Demir, “Yoksulluk Nafakasının Süresizliği,” 240; Demir, *Yoksulluk Nafakası*, 64. Yazar yoksulluk nafakasının süresiz olarak karara bağlanmasının neden olacağı sorunlara da dikkat çekmektedir. Bu konuda ayrıntılı açıklamalar için, bkz. Demir, *Yoksulluk Nafakası*, 65-66. Gençcan, olması gereken hukuk bakımından, yoksulluk nafakasının mutlaka sınırlı süre ile verilmesi gerektiği kanaatindedir. Bu hususta, bkz. Gençcan, *Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 1206-1207.

<sup>45</sup> Dural ve diğerleri, *Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku*, 158; Hatemi, *Aile Hukuku*, 137; Demir, “Yoksulluk Nafakasının Süresizliği,” 240.

<sup>46</sup> Dural ve diğerleri, *Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku*, 159; Şahin, “Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 – ZGB m. 125),” 88; Yıldırım, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu,” 83.

<sup>47</sup> Dural ve diğerleri, *Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku*, 159.

ortadan kalkacağı açıkça görülebiliyorsa süreli nafakaya hükmedebileceği de ifade edilmektedir.<sup>48</sup>

Öğretide ileri sürülen diğer görüş, süresiz nafaka talep edilse dahi hâkimin süreli nafakaya hükmedebileceğini ve bu konuda takdir yetkisi bulunduğunu savunmaktadır.<sup>49</sup> TMK m. 175'te boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eşin süresiz olarak nafaka "isteyebileceği" düzenlenmektedir. Bu hükümden eşin nafaka talebini belirli bir süreyle sınırlandırmasının da mümkün olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak, söz konusu düzenlemeden, nafakanın süresiz olarak talep edilmesi durumunda, hâkimin süresiz nafakaya hükmetmek zorunda olduğu yönünde bir çıkarım yapılamamaktadır. Dolayısıyla hâkimin yoksulluk nafakasının süresi konusunda karar verirken takdir yetkisi bulunmaktadır.<sup>50</sup>

---

<sup>48</sup> Yıldırım, 78. Yazar yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hâkime açık bir takdir yetkisi tanınmadığını belirtmekle birlikte, yoksulluğa düşecek olma ve yoksulluğun ortadan kalkması konusunda ona takdir yetkisi verildiğini ileri sürmektedir.

<sup>49</sup> Cemal Oğuz, "Medeni Kanun Madde 174/I ile 175 Arasındaki Farklar," *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, no. 1-2 (2000): 33; Mehmet Hamzaçebi, "Türk Medeni Kanunu'na Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası," *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10, no. 3-4 (2002): 35; Kocabaş, "Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler," 366-367; Ceylan, "Yoksulluk Nafakası," 26; Kulaklı, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi," 262; Yağcı, "Yoksulluk Nafakasından Süresizlik Sorunu," 340; Şıpka, "Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım," 17; Fırtına, *Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası*, 100; Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, 136; Ezgi Gelmez, "Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Güncel Gelişmeler", *Terazi Hukuk Dergisi* 14, no. 159 (2019): 2153; Koyuncu Aktaş, "Anlaşma Temeline Dayalı Boşanma Davalarında Hakimin Yoksulluk Nafakasına Müdahalesi," 46.

<sup>50</sup> Şıpka, "Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım," 17; Yağcı, "Yoksulluk Nafakasından Süresizlik Sorunu," 340-341.

Kanaatimizce, TMK m. 175'in lafzından, söz konusu düzenlemenin, emredici olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim "... *isteyebilir*" ifadesi nafaka isteminde bulunan tarafın süresiz olarak bu talebi ileri sürebileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu sebeple, **tartışmaların maddenin lafzından kaynaklanmadığını ve hâkimin yoksulluk nafakasının süresi konusunda takdir yetkisine sahip olduğunu** söylemek isabetli olur.<sup>51</sup> Öğretide Özdemir'in de haklı olarak belirttiği gibi, yoksulluk nafakasının "süresiz"liği Türk Medeni Kanunu'na dayanmamaktadır.<sup>52</sup> Buradaki sorun, yukarıdaki karar örneklerinden de anlaşılacağı üzere, Yargıtay'ın "süresiz"liği "*emredici hükümmüş gibi yorumlamasından*" kaynaklanmaktadır.<sup>53</sup>

<sup>51</sup> Şıpka, "Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım," 17; Erdem, *Aile Hukuku*, 206; Akipek Öcal, "Yoksulluk Nafakası," 207; Fırtına, *Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası*, 100; Yağcı, "Yoksulluk Nafakasında "Süresizlik" Sorunu," 346; Koyuncu Aktaş, "Anlaşma Temeline Dayalı Boşanma Davalarında Hakimin Yoksulluk Nafakasına Müdahalesi," 790; Reyhani Yüksel, "Yoksulluk Nafakası ve Süre Sorunu," 505. Nitekim *Kocabaş* da bir yanda "nafaka ihtiyacı", diğer yanda "nafaka yükümlüsünün mali gücü" şeklinde iki temel yapı taşı üzerine inşa edilen TMK m. 175'in hâkime geniş bir takdir yetkisi tanıyan genel nitelikli bir hüküm olduğu görüşündedir. Bkz. *Kocabaş*, "Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler," 358. Öğretide bir görüş tartışmaların madde metninin lafzına yönelik olduğunu ifade etmektedir. Bu hususta, bkz. *Koçoğlu*, "Boşanmanın Eşler Arasında Genel Sonuçları Bağlamında Yoksulluk Nafakasına İlişkin Değerlendirme," 409. Yazar madde metninden hâkimin süresiz nafakaya hükmetmek zorunda olduğuna dair bir sonuca ulaşamayacağı görüşündedir. Bkz. *Koçoğlu*, "Boşanmanın Eşler Arasında Genel Sonuçları Bağlamında Yoksulluk Nafakasına İlişkin Değerlendirme," 412.

<sup>52</sup> Özdemir, "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu," 39-40.

<sup>53</sup> Özdemir, "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu," 40. *Koçoğlu* Yargıtay'ın bu tutumu nedeniyle esasen gerekli olmayan kanun değişikliğinin uygulamada ortaya çıkan mağduriyetler nedeniyle gündeme geldiğini ifade etmektedir. Bu hususta, bkz. *Koçoğlu*, "Boşanmanın Eşler

Açıklanan bu sebeplerle, hâkimin süreli nafakaya hükmedebilmesi için, TMK m. 175’te bir değişiklik yapılmasına gerek yoktur.

Son zamanlarda yoksulluk nafakasının “süreli” olması için yoğun bir kampanya yürütülmekte, konu ilgililer dışındaki farklı kesimlerce tartışılarak gündem yaratılmaktadır.<sup>54</sup> Öğretide bir görüş, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin 24.06.2019 tarihli 2018/6836 Esas, 2019/7645 Karar<sup>55</sup>, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 09.05.2019 tarihli 2017/1893 Esas, 2019/546 Karar<sup>56</sup> ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 04.07.2019 tarihli 2017/2417 Esas, 2019/871 Karar<sup>57</sup> sayılı hükümlerine dikkat çekerek

---

Arasında Genel Sonuçları Bağlamında Yoksulluk Nafakasına İlişkin Değerlendirme,” 413.

<sup>54</sup> Şıpka, “Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım,” 15; Koçoğlu, “Boşanmanın Eşler Arasında Genel Sonuçları Bağlamında Yoksulluk Nafakasına İlişkin Değerlendirme,” 391.

<sup>55</sup> “...Davacı kadın, dava dilekçesinde bankada çalıştığını, cevaba cevap dilekçesinde ise çalışmakta olduğu işi bıraktığını beyan etmiştir. Dosya içindeki davacı kadının çalıştığı bankadan gönderilen ihbarnamede davacı kadının 19.11.2014 tarihinde işten ayrıldığı bildirilmiş, dinlenen tanıklar da davacı kadının iş akdinin feshedileceğini düşünerek kendisinin istifa ettiğini beyan etmişlerdir. İşinden kendi isteği ile ayrılan kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemez. O halde, davacı kadın yararına yoksulluk nafakası takdiri doğru olmamıştır.”.

<sup>56</sup> “... Tarafların gelir durumları karşılaştırıldığında davacı kadının emekli olduğu, düzenli ve yeterli gelirinin olduğu, hâlihazırda oturduğu bir evinin bulunduğu, bu hâliyle tarafların gelir durumlarının birbirine denk olduğu ve davacı kadının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceğiinden söz edilemeyeceği belirgin olup, davacı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi usul ve yasaya aykırıdır.”.

<sup>57</sup> “...tarafların 16.10.2000 tarihinde evlendikleri, asıl davanın 20.10.2012, karşı davanın 14.01.2013 tarihinde açıldığı, tanık beyanları, mahkemenin bozma öncesi ve bozma sonrası verdiği kararların gerekçesinde de yer aldığı üzere kadının evine yabancı bir erkeğin geldiğinin beyan edildiği, dosyada mevcut tüm delillerin değerlendirilmesi neticesinde davacı- davalı kadının başka bir erkekle sadakatsiz davranış içerisine girdiği, eşini istemediğini söylediği, eşinin yeğenine “söyleyin boşanma davası açsın” dediği, davalı- davacı kocanın da, eşine ve ortak çocuğa

kadınlar lehine istisnasız ve sürekli olarak yoksulluk nafakasına hükmedilmediğini, içtihadı birleştirme kararlarının bağlayıcı niteliği olmakla birlikte içtihatların gelişen ihtiyaçlara göre değiştirebileceğini ifade etmektedir.<sup>58</sup> Bu görüş, nafakaya ilişkin olası kısıtlayıcı düzenlemeler getirilmesinin ve nafakaya hükmedilmesinin önünün kapatılmasının çok ciddi bir vicdani ve ahlaki sorumluluk olduğunu vurgulamaktadır.<sup>59</sup> Belirtmek gerekir ki, **anılan içtihatlar esasen yoksulluk nafakasının süresine ilişkin kararlar olmayıp nafakaya hükmedilebilmesi için gereken şartların mevcut olmadığından hareketle kadın lehine nafakaya hükmedilmeyen kararlardır.** Bu sebeple, bu görüşün dayandığı hususlara katılmamız mümkün değildir.

Yoksulluk nafakasının bir süre ile sınırlandırılması gerektiğini ileri süren görüş, süresiz olarak hükmedilen yoksulluk nafakasının kişinin ekonomik haklarını aşırı ölçüde kısıtladığını ve hakkaniyete aykırı olduğunu dile getirmektedir.<sup>60</sup> Bu görüşe göre, yoksulluk nafakasının makul bir

---

*şiddet uyguladığı, birlik görevlerini yerine getirmediği anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre evlilik birliğinin sarsılmasında davacı-karşı davalı kadın, davalı-karşı davacı erkeğe göre daha fazla kusurludur. Mahkemece tarafların eşit kusurlu kabul edilmesi ve davacı-davalı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir.”.*

<sup>58</sup> Koçoğlu, “Boşanmanın Eşler Arasında Genel Sonuçları Bağlamında Yoksulluk Nafakasına İlişkin Değerlendirme,” 414-415.

<sup>59</sup> Koçoğlu, “Boşanmanın Eşler Arasında Genel Sonuçları Bağlamında Yoksulluk Nafakasına İlişkin Değerlendirme,” 415.

<sup>60</sup> Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları,” 145-146; Saibe Oktay Özdemir, “Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı,” *Public and Private International Law Bulletin* 35, no. 1 (2015): 43; Şahin, “Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 – ZGB m. 125),” 104; Demir, “Yoksulluk Nafakası,” 66; Ceylan, “Yoksulluk Nafakası,” 26; Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi,” 261; Ruhi ve Ruhi, *Nafaka Hukuku*, 49; Yalçın Tosun, “Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların

süreyle sınırlanması durumunda kişilik haklarının ve evlilik sonrası dayanışmanın ölçülü olarak sınırlanması söz konusu olabilir.<sup>61</sup> Diğer yandan, TMK. m. 176/III'te belirtilen koşullar mevcut olmadıkça, ömür boyu nafaka ödeme yükümlülüğü söz konusu olacaktır.<sup>62</sup> Bu durum nafaka borçlusu için çok ağır bir yük niteliğinde olup taraflar arasındaki menfaat dengesinin de aşırı bir şekilde bozulmasına yol açar.<sup>63</sup> Bu görüş kapsamında yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesinde yabancı hukuk sistemlerindeki gibi belirli bazı kriterlerin dikkate alınması gerektiği ileri sürülmektedir.<sup>64</sup> Bir başka görüş, süresiz olarak yoksulluk nafakası talep edebilme imkânının ortadan

---

İncelenmesi," *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10, no. 129-130 (2015): 67; Yargıç, *Türk Hukukunda Anlaşılmalı Boşanma Davası ve Hukuki Sonuçları*, 168.

<sup>61</sup> Yıldırım, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasındaki Süre Sorunu," 82. Öğretide benzer şekilde yoksulluk nafakasındaki kişilik hakkına aykırılığı tartışılabilir bir kurum olarak nitelendirildiği görülmüştür. Bu hususta, bkz. Zekeriya Kurşat, "Anayasa Mahkemesinin Anlaşılmalı Boşanma ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi," *Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013), 227.

<sup>62</sup> Yıldırım, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasındaki Süre Sorunu," 79.

<sup>63</sup> Ceylan, Yoksulluk Nafakası, 27; Şahin, "Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 – ZGB m. 125)," 92-102; Yıldırım, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasındaki Süre Sorunu," 83; Kulaklı, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasındaki Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi," 261.

<sup>64</sup> Kocabaş, "Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler," 375-387; Ceylan, Yoksulluk Nafakası, 27; Yağcı, "Yoksulluk Nafakasındaki "Süresizlik" Sorunu," 349-353; Öcal, *Yoksulluk Nafakasındaki Süresi*, 156-157. Evli kalınan süre dikkate alınarak yoksulluk nafakasındaki belirlenmesi gerektiği hakkında bir öneri için, bkz. Ruhi ve Ruhi, *Nafaka Hukuku*, 49. Yoksulluk nafakasındaki süreyle sınırlandırılması için getirilmesi düşünülen kriterlerin suni çözümler olacağı yönünde, Reyhani Yüksel, "Yoksulluk Nafakası ve Süre Sorunu," 506.

kaldırılmaması gerektiğini ileri sürerek “süreye bağlı” yoksulluk nafakasını isabetli bulmamaktadır.<sup>65</sup> Buna göre, yoksulluk nafakasının süresiz olmaktan çıkarılması ve bir süreyle sınırlandırılması birçok olayda hakkaniyete aykırı sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilecektir.<sup>66</sup>

### C. Yoksulluk Nafakasında “Süresizliğin” Anayasal Açıdan Değerlendirilmesi

Süresiz nafaka tartışmalarının son zamanlarda hukuk gündeminde önemli bir yer tuttuğunu ifade etmiştik. Bu konuda yapılacak herhangi bir tartışmanın Anayasa’ya aykırı olamayacağı düşünüldüğünde konuya Anayasa Hukuku penceresinden bakmak ayrıca önem arz etmektedir. Bu bakımdan konu ile ilgili hakların anayasal zemindeki norm alanları belirlenmelidir.

Ancak, buna geçmeden Anayasa Mahkemesi’nin süresiz nafaka ile ilgili yaklaşımı üzerinde kısaca değerlendirme yapmak gerekmektedir. Bu noktada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM) süresiz nafaka ile ilgili kararına ulaşamadığımızı; sadece, Iosub Caras v. Romania kararında<sup>67</sup> AİHM’in, iddiaların açık bir şekilde asılsız olduğu gerekçesiyle başvuruyu kabul edilebilir bulmadığını ifade etmeliyiz.<sup>68</sup>

---

<sup>65</sup> Şıpka, “Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım,” 19-20; Demirbaş, “Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası,” 232.

<sup>66</sup> Şıpka, “Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım,” 19; Demirbaş, “Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası,” 232.

<sup>67</sup> AİHM, Iosub Caras v. Romania, B. No: 7198/04, 27/07/2006, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22divorce%20alimony%22%2C%22kpthesaurus%22:%5B%22425%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-76507%22%5D%7D>.

<sup>68</sup> Iosub Caras v. Romania, § 25.

Süresiz nafaka sorunu Anayasa Mahkemesi'nin önüne hem norm denetimi hem bireysel başvuru aracılığıyla gelmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin somut norm denetimi ile önüne gelen 25 Haziran 2009 tarih ve E.2005/56, K.2009/94 sayılı kararında, itiraz yoluna giden mahkemenin anayasallık itirazında (Anayasa'nın 2. maddesi açısından) bulunduğu kanun maddesinin (TMK m. 175), davaya uygulanacak kural (TMK m. 176) olmaması nedeniyle oybirliğiyle ilk incelemeden reddine hükmedilmiştir.<sup>69</sup> Ancak, TMK 176. maddesi yönünden işin esasına girilerek ret kararı verilmiştir. Sonuç olarak, süresiz nafakayı düzenlediği iddia edilen TMK m.175 hakkında esastan incelenmeden ret kararı verildiği için Anayasa'nın 152. maddesinde belirtilen 10 yıllık denetim yasağına uğramamıştır. Nitekim, hemen aşağıda belirtilen Anayasa Mahkemesi kararında görüldüğü üzere sadece 3 yıl sonra ilgili kural hakkında yeniden itiraz yoluna başvurulmuştur ve başvuru esastan incelenmiştir.

Anayasa Mahkemesi, somut norm denetimi kapsamında verdiği 17 Mayıs 2012 tarih ve E.2011/136, K.2012/72 sayılı kararında TMK'nın 175. maddesindeki "süresiz olarak" ibaresinin emredici olmadığını, bu ifadenin nafaka alacaklısının ölünceye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmediğini belirtmiştir.<sup>70</sup> Bununla birlikte, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından, ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması için süresiz hükmedilen yoksulluk nafakasının sosyal hukuk devletinin bir gereği olduğunu ortaya koymuştur. Kanaatimizce, her ne kadar Anayasa Mahkemesi tarafından nafakanın süresiz olmadığı, sosyal devlet açısından böyle bir yükümlülük getirilebileceği, TMK'nın 176. maddesindeki durumlar gerçekleştiği takdirde nafakanın kaldırılabileceği ifade edilmişse

<sup>69</sup> AYM, E.2005/56, K.2009/94, 25/06/2009, R.G. 26.11.2009, S. 27418(Mük).

<sup>70</sup> AYM, E.2011/136, K.2012/72, 17/05/2012. R.G. 26.06.2012, S. 28335.



de nafaka yükümlüsü bakımından söz konusu maddedeki şartların varlığının veya bunların gerçekleşmesi yönündeki beklentiye sokacak bir düzenlemenin, ölüncüye kadar yükümlülükten farklı bir anlama gelmediği kanaatindeyiz.

Anayasa Mahkemesi, somut norm denetimi kapsamında verdiği 23 Aralık 2015 tarih ve E.2015/57, K.2015/58 sayılı kararında ise nafakanın süresizliği sorununu inceleme imkânını kullanmamıştır. Şöyle ki; Anayasa Mahkemesi, süresiz nafakaya ilişkin 17 Mayıs 2012 tarih ve E.2011/136, K.2012/72 sayılı ilk somut norm denetimi incelemesinde, yoksulluk nafakasını düzenleyen TMK'nın 175. maddesinin Anayasa'nın 2., 10. ve 41. maddelerini ihlal ettiği ileri sürülmesine rağmen konunun 10. ve 41. maddeler ile ilgisi kurulamadığından Anayasa'nın 2. maddesi yönünden bir anayasallık denetimi gerçekleştirerek kanunun anayasa aykırılık iddiasını esastan reddetmiştir. Sonrasında, 23 Aralık 2015 tarih ve E.2015/57, K.2015/58 sayılı somut norm denetimi incelemesinde yine TMK'nın 175. maddesinin anayasaya aykırılığı iddiası gündeme gelmiştir. Ancak, Mahkeme, esastan verilen ret kararlarına karşı 10 yıl geçmeden aynı kanun hükmü hakkında başvuru yapılamayacağını belirten Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca ilk incelemeden ret kararı vermiştir. Oysaki bu anayasallık itirazı, önceki başvuruda dayanılan Anayasa maddelerinden farklı olarak Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına dayanmaktadır. Söz konusu kararda, karşı oy yazısında belirtildiği gibi, Anayasa Mahkemesi, hak arama hürriyeti ve hukuk devletinin korunması ve geliştirilmesine hizmet edecek şekilde geniş bir yorum benimsemek yerine 152. maddeyi dar bir şekilde yorumlayarak 10 yıllık inceleme yasağını uygulamıştır. Yine karşı oyda ifade edildiği üzere, Anayasa'nın bir veya birkaç maddesi açısından yapılan bir denetim, Anayasa'nın diğer bütün maddeleri yönünden de anayasallık denetimi yapıldığı anlamına gelmediği için farklı bir Anayasa maddesine aykırılık itirazının incelenmesi

gerekirdi. Ancak, Anayasa Mahkemesi, önüne gelen bu itirazı reddederek normun anayasallık denetiminden kaçınmış ve adaletsiz ve hakkaniyetsiz bir kuralı düzeltme imkânı kullanmaktan imtina etmiştir.

Anayasa Mahkemesi, önüne gelen *İbrahim Acar* bireysel başvurusunda<sup>71</sup>, derece mahkemeleri tarafından aşırı nafaka miktarına hükmedilmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığının, aile hayatına saygı hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddiasını incelemiştir. Mahkeme, başvurucunun iddialarının tamamını Anayasa'nın 17. maddesindeki kişinin maddi ve manevi varlığının korunması kapsamında incelemeyi tercih etmiştir.<sup>72</sup> Mahkeme, derece mahkemelerinin gerekli usulî araştırmaları yapmadan nafaka artırımına karar vermesi nedeniyle kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerin kamu makamlarınca yerine getirilmediğini belirterek 17. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir.<sup>73</sup> Bu bireysel başvuru kararı, tarafların çatışan menfaatleri arasında adil bir denge sağlanması arayışı çerçevesinde nafaka yükümlüsüne aşırı külfet yüklediğinin belirtilmesi yönüyle anlamlıdır. Ancak, nafakanın süresizliğinin anayasallığı, başvuru tarafından sorun edilmediği için incelemenin kapsamı dışında kalmıştır.

Anayasa Mahkemesinin önüne gelen *Esat İnevi* başvurusu ise, nafakanın süresizliğinin Anayasa'nın 17. maddesindeki maddi ve manevi varlığın korunması hakkının ihlal edildiği ileri sürülmekle birlikte başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle esastan incelenememiştir.<sup>74</sup> Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, nafakanın süresizliği sorununu bireysel başvuru çerçevesinde inceleyememiştir.

<sup>71</sup> İbrahim Acar, B. No: 2016/3140, 7/11/2019.

<sup>72</sup> İbrahim Acar, § 24

<sup>73</sup> İbrahim Acar, § 32-35.

<sup>74</sup> Esat İnevi, B. No: 2015/11677, 8/7/2020, § 28-30.

Anayasa Mahkemesi'nin nafaka ile ilgili yaklaşımı üzerinde durduktan sonra, konunun Anayasa'da birçok norm alanı ile ilgili olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Süresiz nafaka konusu ile öncelikle Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen sosyal devlet ilkesi arasında sıkı bir bağ söz konusudur. Bilindiği üzere sosyal devlet, öncelikle, vatandaşlarına insan onuruna yaraşır asgari bir yaşam seviyesi sunmayı hedefleyen devleti ifade eder<sup>75</sup>. Mahkemeye göre de sosyal devlet; sosyal adaletin, sosyal refahın ve sosyal güvenliğin gerçekleşmesini sağlayan devlet olarak tanımlanmaktadır.<sup>76</sup> Daha ötesi, Mahkeme için "*sosyal hukuk devleti, kişi ve toplum yararı arasında denge kuran, toplumsal dayanışmayı üst düzeyde gerçekleştiren, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak eşitliği, sosyal adaleti sağlayan ve toplumsal dengeleri gözeten devlettir*".<sup>77</sup> Diğer taraftan, Anayasa'nın 5. maddesinde "*...kişilerin refah ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya... çalışmaktır.*" düzenlemesiyle devletin amaç ve görevleri belirlenerek sosyal yükümlülüğü ortaya koyulmaktadır. Dolayısıyla, anayasalar, sosyal devlet ilkesi ile bağdaşmayacak düzenlemelerin kaldırılması veya bu ilkeyi gözetecek biçimde hareket etmesi, konu itibarıyla bireylere ihtiyaçları olan ekonomik değerlerin sağlanması, yoksulluğun giderilmesi ya da yoksulluğa karşı koruma konusunda devlete bir pozitif yükümlülük yüklemektedir.

<sup>75</sup> Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2019), 146; Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku* (Bursa: Ekin Kitabevi, 2019), 190; Abdurrahman Eren, *Anayasa Hukuku Dersleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 378.

<sup>76</sup> AYM, E.2017/156, K.2019/37, 15/05/2019, § 72.

<sup>77</sup> AYM, E.2011/136, K.2012/72, 17/05/2012. R.G. 26.06.2012, S. 28335.

Bu perspektiften bakıldığında, boşanma neticesinde yoksulluğa düşecek olan eşe yardım etme sorumluluğu doğabilmektedir. Şöyle ki; devlet, toplumsal adaletsizlikleri ortadan kaldırmak, bir başka deyişle sosyal adaleti gerçekleştirmek açısından kişilere ekonomik anlamda yükümlülükler yükleyebilir. Dolayısıyla, devlet kişileri nafaka yükümlüsü kılabilir.<sup>78</sup>

Sosyal devlet ilkesi gereğince boşanan eşlerden birine böyle bir yükümlülük verilebilir olsa da Anayasa Mahkemesinin yukarıda zikredilen 2012 tarihli somut norm denetiminde belirttiği gibi *“nafaka talep edilen eşin de nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması gerekir”*. Ancak, uygulamada belirtilen bu ölçütlere uyulmadığı, asgari ücretle geçinmek zorunda kalan veya zaten evlilikleri süresince yoksul bir şekilde yaşayan bireylerden dahi sosyal devlet ilkesi altında nafaka talep edilmektedir. Bu nafaka miktarının ödenmemesi durumunda da İcra İflas Kanunu'nun 344. maddesi uyarınca üç aya kadar tazyik hapsi verilmektedir. Sosyal devlet ilkesi altında boşanmış eşten nafaka istense dahi, nafaka miktarının nafaka borçlusunu mağdur etmeyecek biçimde belirlenmesi gerekmektedir. Devlet, bir mağduriyeti önlemeye veya azaltmaya çalışırken yeni mağduriyetlere kapı aralamamalıdır.

Diğer taraftan, süresiz nafakaya ilişkin düzenlemenin ailenin korunması açısından bir ihlal doğurabilecek nitelikte olduğu söylenebilir. Anayasa'nın 41. maddesinde yer alan *“Ailenin Korunması”na ilişkin “Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır”* düzenlemesi, gerekçesiyle birlikte ele alındığında, ailenin korunması fikrinin her şeyden önce evliliklerin kurulmasını kolaylaştırmayı ve yaygınlaştırmayı gerektirmesi nedeniyle nafakanın süresiz olması, nafaka

---

<sup>78</sup> Nihat Bulut, *“Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı,” Prof. Dr. Turhan Yüce'ye Armağan*, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2001), 329-330.

yükümlüsü kişiyi ömür boyu sürecek bir mali yükümlülük altına sokarak yeniden evlenme hakkına ve aile kurma hakkına müdahale oluşturmaktadır. Nitekim, bu konu, aynı zamanda, kurulacak yeni ailenin huzurunu ve refahını etkileyecek mahiyettedir.<sup>79</sup> Görüldüğü gibi, bu olası durumlar, aslında, nafaka yükümlüsünün gelecekte kuracağı ya da kurduğu aile huzuruna ve refahına zarar verebilir ve daha ötesi, ekonomik ve diğer sebeplerle evlilik birliğinin sona erdirilmeyerek aile içi şiddet olaylarının yaşanmasına ve huzursuz bir evliliğe katlanmaya neden olabilir. Böylece, anne ve çocukların korunması açısından da devletin pozitif yükümlülüğü konusunda bir sorumluluk gündeme gelebilir. Bu konu, Anayasa'nın 41. maddesinin ikinci fıkrasında "*Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.*" biçiminde ifade edilmiştir. Dolayısıyla, devletin ailenin huzur ve refahı ile ilgili gerekli tedbirleri alması ve bununla ilgili kurumsal zemini hazırlaması gerekmektedir. Sonuç olarak, süresiz nafakanın, yeniden aile kurma hakkını engelleyici nitelikte olması ve diğer olası zararlı durumlar, Anayasa'nın 41. maddesinin amacı ile çelişkili sonuçlar ortaya koymaktadır.

Konunun cinsiyet bakımından eşitlik ilkesi üzerinden de tartışmaya açılması gerekmektedir. Anayasanın 10. maddesinin ikinci fıkrası gereğince kadın-erkek eşit haklara sahip olduğu ve devletin bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü olduğu ve bu maksatla alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağını ifade etmektedir. Türkiye pratiğine bakıldığında, erkek eşin nafaka yükümlüsü olduğu görülmekte, kadının ise söz konusu düzenleme çerçevesinde süresiz nafaka yararlanıcısı konumunda olduğu

---

<sup>79</sup> Şahin, "Türk - İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 - ZGB m. 125)," 104.

anlaşılmaktadır. Söz konusu durum, kadına yönelik pozitif ayrımcılık olarak görülebilirse de nafakanın süresiz olması veya kaldırılmasının belirli bazı şartlara bağlanması, pozitif ayrımcılık sınırının aşılması anlamına gelmektedir. Bu perspektiften, süresiz yoksulluk nafakasına ilişkin düzenlemenin, aynı zamanda, kadını daha da yoksullaştırıcı veya çalışma hayatından uzaklaştırıcı bir mahiyet taşıdığı söylenebilir. Dolayısıyla, devletin kadını korumaya çalışırken uygulamayı da gözeterek konu ile ilgili alacağı tedbirler arasında denge kurması beklenmektedir.<sup>80</sup>

Meseleyi bu noktadan ele aldığımızda nafakanın sürekliliği veya şartları gerçekleştiğinde kaldırılacak olması hususunu aynı zamanda hem nafaka alacaklısı hem nafaka yükümlüsü açısından, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına müdahale noktasında birleştirebilmek mümkündür. Bilindiği üzere, maddi ve manevi varlığı geliştirme hakkı kişinin fiziksel ve zihinsel bütünlük hakkı ile bireyin kendisini gerçekleştirme ve kendisine ilişkin kararlar alabilmesini ifade eder.<sup>81</sup> Nafakanın sürekliliği ise boşanmakla ortak hayatları sona eren kişileri birbirlerine sürekli olarak bağımlı kıldığından yukarıda ifade ettiğimiz üzere her iki eşin evlenme, aile kurabilme veya çalışma hayatına atılma gibi konularda kendini gerçekleştirmesine yönelik alacağı kararlar üzerinde baskı oluşturabilecek niteliktedir. Bu baskı, kişinin kendisinden kaynaklanabildiği gibi nafaka yükümlüsü veya alacaklısı eş tarafından da oluşturulabilir. Bu yönüyle maddi ve manevi varlığı geliştirmeye yönelik bir müdahale AİHS'in 8. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkı kapsamında ele alınmakta; özel hayatın, kişinin kendi bireysel hayatına

---

<sup>80</sup> Şahin, "Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 – ZGB m. 125)," 104.

<sup>81</sup> Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 30.

başkalarının karışmadan serbestçe düzenlemesi ve yaşaması anlamına geldiği belirtilmektedir.

Türk Anayasa hukuku açısından konuya dönüldüğünde, Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlendiği üzere, herkesin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı olduğu; madde gerekçesinde ise özel hayatın korunmasının her şeyden önce bu hayatın gizliliğinin korunması, başkalarının gözler önüne serilememesi anlamına geldiği ifade edilmektedir<sup>82</sup>. Örneğin, uygulamada nafaka alacaklısının nafaka artırım talebinde bulunması için nafaka yükümlüsünün ekonomik durumundaki gelişmeleri bilmesi gerekir. Ayrıca nafaka yükümlüsünün nafaka alacaklısının medeni hali üzerinde sürekli bir araştırmacıya dönüşmesi, bu hakka müdahale niteliği taşır.

TMK m.175 hükmünü, kanunilik kriteri açısından da incelemek gerekir. Çünkü, Anayasa Mahkemesi'nin 2012 tarihli somut norm denetimi incelemesinde itirazı yapan ilk derece mahkemesi hakimliğinin belirttiği gibi, TMK'nın 175. maddesi bir temel hak ve hürriyeti ilgilendiren kanuni düzenlemeyi ortaya koyması bakımından, nafakanın çeşitli yönlerinin ayrıntılı bir düzenlemeyle ele alınmaması nedeniyle hukuk devleti ilkesine aykırıdır. Anayasa Mahkemesinin yerleşik kararlarına göre; yasama organı, temel hak ve hürriyetlere ilişkin bir konuda yapılacak kanuni düzenlemelerde şekli bir kanun yeterli değildir, kanun belirli niteliklere sahip olmalıdır.<sup>83</sup> Bu doğrultuda, bu tarz kanunların belirlilik, kesinlik ve öngörülebilirlik derecesi artmalıdır.<sup>84</sup> Konumuz açısından ise bu belirlilik ve öngörülebilirliğin karşılanmadığını belirtmek gerekir.

---

<sup>82</sup> T. C. Anayasa Mahkemesi, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Gerekçeli*, Yayına Hazırlayanlar: Yunus Emre Yılmazoğlu ve İsmail Emrah Perdecioğlu, (Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2019), 115.

<sup>83</sup> Tuğba Arslan [GK], § 89.

<sup>84</sup> Tuğba Arslan [GK], § 89.

Süresiz nafaka düzenlemesi, görüldüğü üzere, birçok anayasal temel hak ve hürriyet ile ilişkilidir ve söz konusu temel hak ve hürriyetlere müdahalede bulunmaktadır. O halde, bu kanuni müdahalenin ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığına bakmak gerekir. Ölçülülük ilkesi, temel hak ve hürriyetlere yönelik müdahalelerin anayasallığının incelenmesinde kullanılan bir anayasal ilkedir. AYM ve AİHM, temel hak incelemesinde bu ilkeyi, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk altında uygulamaktadır. Ölçülülük ilkesi, özellikle çatışan hak veya ilkeler arasında bir tartım yapma ve her iki temel hak ve hürriyeti veya ilkeyi dikkate alma imkânı sağlar. Ancak bu tartım temel hak ve hürriyetler arasında bir önem karşılaştırması değildir.<sup>85</sup> Temel hak ve hürriyete verilen zarar ile devletin kanuni düzenleme yapmasındaki amacı arasında bir karşılaştırma, yani tartım yapılmasıdır.<sup>86</sup>

Ölçülülük incelemesi öncelikle temel hak ve hürriyete yönelik müdahalenin meşru bir amacının bulunup bulunmadığını denetler. Söz konusu nafaka düzenlemesinde amaç, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olan kadının maddi varlığının korunması ve desteklenmesidir. Amaç, kadının maddi ve manevi varlığını koruma arayışı nedeniyle meşru bir amaçtır. Ölçülülük ilkesi, sonrasında, elverişlilik, zorunluluk ve orantılılık unsurları açısından bir inceleme yapmayı gerektirir.

*Elverişlilik* ilkesi düzenlemenin amacı ile bu amacı gerçekleştirmek için seçilen araç arasında uygunluğu ifade eder.<sup>87</sup> Daha açık bir anlatımla, öngörülen amacı

---

<sup>85</sup> Saadet Yüksel, *Anayasa Yargısında İbadet Özgürlüğü* (İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2015), 240.

<sup>86</sup> Yüksel Metin, "Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük," *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no. 1 (2017): 14.

<sup>87</sup> İsmail Köküarı, *Anayasal Hakların Çatışması* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 220.



gerçekleştirmede seçilen araç, amacı gerçekleştirmeye katkı sunmalıdır. Söz konusu olan süresiz nafaka müdahalesinin, kadının maddi varlığının korunmasına katkı sunduğu açıktır. Bu nedenle, söz konusu tartışma konumuz açısından elverişlilik unsuru karşılanmıştır.

*Zorunluluk/gereklilik* unsuru<sup>88</sup> ise, tercih edilen sınırlandırma aracının, öngörülen amaç için zorunlu olmasını ifade eder. Bu unsurda, müdahale eden seçenekler arasında en az sınırlandırıcı olan seçilmelidir. Bu ifade, açıkça, süresiz nafakanın zorunluluk unsurunu sağlamadığını göstermektedir. Çünkü, süresiz nafaka düzenlemesi, en az sınırlandırıcı olan araç değildir. Bunun yerine, devletin nafaka için ayrı bir fon kurup destek sağlaması mümkün olduğu gibi, süreli (sınırlı) bir nafaka düzenlemesi bir başka daha az sınırlandırıcı müdahale olabilir. Ölçülülük incelemesinde son ölçüt, orantılılık unsurudur.

*Orantılılık* unsuru, amaç ile araç arasında bir denge arayışını ifade eder. Orantılılık, her iki tarafın da dikkate alınarak bir tartım yapılması gerekliliğini ortaya koyar. Daha açık bir anlatımla, bu tartımda, devletin aldığı tedbir ile elde ettiği menfaat (fayda) ile başkalarının temel hak ve hürriyetlerine getirdiği yük (zarar) karşılaştırılır.<sup>89</sup> Bu karşılaştırma (tartım), fayda ile zarar arasındaki dengenin orantılı olması arayışıdır.<sup>90</sup> Devletin düzenlemesi ile elde edilen faydanın, başkalarının temel hak ve hürriyetlerine aşırı bir yük yüklemesi, düzenlemeyi orantısız hale getirir. Tartışma konumuza dönersek, süresiz nafaka müdahalesi ile devlet (yargı/mahkeme) yoksulluğa düşecek olan kadına nafaka bağlanmasını düzenlemek/karar vermek suretiyle kadının maddi varlığının korunması ve

---

<sup>88</sup> Murat Erdoğan, *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Temel Hak ve Özgürlüklerin Yorumu* (Ankara: Lykeion Yayınları, 2019), 350.

<sup>89</sup> Köküsarı, *Anayasal Hakların Çatışması*, 226.

<sup>90</sup> Erdoğan, *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Temel Hak ve Özgürlüklerin Yorumu*, 355.

desteklenmesi faydasını elde eder. Nafaka yükümlüsü erkek ise kazancından ayrıldığı kadına -müşterek çocukları bulunması halinde bu çocuklara da nafaka verdiğini hatırlatmak gerekir-ömür boyunca nafaka vermek suretiyle kendisinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı, evlenme hakkı ve aile kurma hakkı zarar görmektedir. Nafaka yardımı süresiz bağlandığı için nafaka yükümlülüğü, yukarıdaki sayfalarda izah ettiğimiz üzere, katlanılması beklenilemeyecek aşırı bir yük ortaya koymaktadır. Dolayısıyla nafaka yükümlüsünün böyle bir yük altına sokulması orantılılık ilkesini ihlal eder. Tespit edildiği üzere, süresiz nafaka anlayışı, ölçülülük ilkesinin zorunluluk ve orantılılık unsurlarını taşımamaktadır. Sonuç olarak, yukarıda izah edilen nedenlerle, süresiz nafakanın, çok açık bir şekilde Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiği düşüncesindeyiz.

### III. BOŞANMA TAZMİNATI

Uygulamada giderek artan yüksek nafaka miktarlarına hükmetme eğilimi<sup>91</sup>, yoksulluk sözcüğünün adeta “rafa kaldırıldığını” düşündürmektedir.<sup>92</sup> Bu sebeptendir ki yoksulluk nafakasının süresiz olması bir yana, mevcudiyeti dahi mağduriyetlere yol açabilmektedir.<sup>93</sup> Bu düşünceden hareketle yoksulluk nafakasının kaldırılması gereken bir düzenleme olduğu da ifade edilmektedir.<sup>94</sup> *Hatemi* sadece süresiz nafakanın kanundan kaldırılarak diğer kuralların korunmasının doğru olmadığını beyan etmektedir.<sup>95</sup> Yazara göre, “... edinilmiş mallara

<sup>91</sup> Örnek kararlar için, bkz. Burcuoğlu, “Yoksulluk Nafakası,” 7-10.

<sup>92</sup> Burcuoğlu, “Yoksulluk Nafakası,” 10.

<sup>93</sup> Burcuoğlu, “Yoksulluk Nafakası,” 10.

<sup>94</sup> Şahin Akıncı, “Kaldırılması Gereken Bir Düzenleme: Yoksulluk Nafakası,” *Türk Hukuk* 147, (2016): 34 – 37.

<sup>95</sup> Hatemi, *Aile Hukuku*, 140.

*katılma payı, ... maddi ve manevi tazminat talebi ve nafaka talebi kaldırılmalı, kadın eşin de erkek eşten tek bir boşanma tazminatı isteyebilmesi kuralı getirilmelidir.”<sup>96</sup>*

Yoksulluk nafakasında “süresizlik” tarafların bir ömür boyu karşı karşıya gelmesine neden olmaktadır.<sup>97</sup> Yoksulluk nafakasının süresiz olması; nafakanın artırılması, azaltılması veya tamamen ortadan kaldırılması için kanunda yazılı şartların oluşup oluşmadığını kontrol amacıyla eski eşlerin birbirlerinin özel hayatına müdahale anlamına gelebilecek davranışlarda bulunmasına da neden olabilir. Süresiz nafakanın menfaatten çok zarar getirdiğini dile getiren bir görüş, makul ölçüler çerçevesinde bir defaya mahsus bir tazminat ödenmesini önermektedir.<sup>98</sup> Benzer bir görüş nafaka ve tazminatın bir arada istenmemesi gerektiğini belirterek maddi tazminatın tercih edilmesinin uygulamadaki sorunları gidermek açısından faydalı olacağını ifade etmektedir.<sup>99</sup> İsviçre öğretisinde, yıllarca sürecektir nafaka ödemesine kıyasla bir defaya mahsus bir malvarlığı yardımının tercih edilmesi gerektiği dile getirilmektedir.<sup>100</sup>

<sup>96</sup> Yazar evlilik süresini dikkate almak suretiyle boşanma tazminatında katkı oranıyla ilgili öneriler de getirmektedir. Bu hususta, bkz. Hatemi, *Aile Hukuku*, 140.

<sup>97</sup> Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları,” 146; Yıldırım, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasındaki Süre Sorunu,” 83; Yargıç, *Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma Davası ve Hukuki Sonuçları*, 168.

<sup>98</sup> Saffet Köse, “Nafaka ve Günümüzdeki Sorunlara Çözüm Önerileri,” *Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı*, Editörler: Akın Ünal ve Arif Kalkan, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 96.

<sup>99</sup> Bilgehan Çetiner, “Boşanmada Nafaka ve Tazminat İlişkisi,” *Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı*, Editörler: Akın Ünal ve Arif Kalkan, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 102. Yazar nafakanın eşlerden birinin ekonomik çıkarlarının korunmasına değil, zenginleşmesine yol açtığını vurgulamaktadır.

<sup>100</sup> Ancak bu görüş, söz konusu öneriyi *clean break* ilkesi çerçevesinde gerekçelendirmektedir. Bu hususta, bkz. Schwenzer, “Das clean break-Prinzip im nahehelichen Vermögensrecht,” 610.

Burada son olarak “boşanma tazminatı” kavramının tercih edilmesinin nedenine de değinmek gerekir. Yukarıda açıklandığı üzere, meselenin odak noktası, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra bir defada ödenmesi esas olan bir meblağdır. Ancak söz konusu bir defaya mahsus ödemeye “malvarlığı yardımı” ya da “boşanma nafakası” denilmesinde de bir sakınca yoktur. Çalışmada “boşanma tazminatı”nın tercih edilmesi, öğretide daha önce başka yazarlarca da bu ifadenin dile getirilmiş olması sebebiyledir.

Uygulamadaki mağduriyetleri en aza indirebileceği düşüncesiyle tarafımızca da desteklenen boşanma tazminatı ihdası, üzerinde çalışılması gereken önemli bir husustur. Bu çalışmada, boşanma tazminatının şartları, tazminat miktarının tespiti ve ödenme şekli, tazminat yükümlüsü ve alacaklısı hususlarında açıklamalara aşağıda yer verilmeye çalışılacaktır.

### **A. Boşanma Tazminatının Şartları**

Boşanma tazminatına hükmedilebilmesi için öncelikle evlilik birliğinin sona ermesi gerekir. Tazminata hükmedilmesi bakımından evliliğin butlan veya boşanma kararıyla son bulması önem arz etmez. İkinci olarak, burada talep şartı aranmamalıdır. Hem boşanma sebepleri hem boşanmanın mali sonuçları bakımından terk edilmesi gereken bir ilke olarak değerlendirilen kusurun varlığı da tazminat şartları arasında yer almamalıdır. Kusur, ancak tazminat miktarının ve yükümlüsünün belirlenmesi hususunda rol oynayabilir.

### **B. Tazminat Miktarının Tespiti ve Ödenme Şekli**

Boşanma tazminatı miktarı tespit edilirken birtakım objektif kriterlerin dikkate alınması gerekir. Bu kapsamda değerlendirilmesi gereken ilk ölçüt, evlilik süresidir. Öğretide boşanma tazminatı ihdasını savunan *Hatemi*, evlilik süresine göre erkeğin bütün malvarlığından kadın eşe ödenecek tazminat

miktarına bir öneri getirmektedir. Yazara göre, “1-3 yıl kadar süren evliliklerde 1/20, 3-8 yıl süren evliliklerde 3/20, 20 yıldan fazla süren evliliklerde 4/20 oranında erkeğin bütün malvarlığından kadına boşanma tazminatı alacağı tanınmalı”dır<sup>101</sup>. Ayrıca “Erkek hiç kusursuz ve kadın da refah halinde ise, kadına boşanma tazminatı ödenmemeli, kadının kusurlu sayıldığı hallerde tazminat 1/10 azaltılmalıdır.”<sup>102</sup>.

Tazminat miktarının tespitinde dikkate alınması gereken bir diğer ölçüt, evlilik süresince tarafların içinde bulunduğu yaşam standardıdır. Evlilik birliği devam ederken refah halinde olan bir eşin durumuyla maddi zorluklar içinde sürdürülen bir evlilikteki eşin durumu aynı şekilde değerlendirilmemelidir.

Eşlerin yaşı ve sağlığı da tazminat miktarının tespitinde önemli bir kıstas olarak ele alınmalıdır. Nitekim bu iki ölçüt eşin çalışma hayatına atılarak kendi geçimini sağlayıp sağlayamayacağını doğrudan ilgilendirmektedir.

Emeklilik, sigorta, kira geliri gibi yan gelirler ve sahip olunan malvarlığı değerleri de tazminat miktarının belirlenmesinde dikkate alınmalıdır.

Boşanma tazminatının, maddi ve manevi tazminat talepleriyle bir arada düşünülmesi de hakkaniyete aykırı sonuçlara yol açabilecektir. Bu sebeple boşanma tazminatına hükmedilen durumlarda ayrıca maddi ve manevi tazminata hükmedilmemelidir<sup>103</sup>. Ancak maddi ve manevi tazminat talep edilmesini gerektiren durumların varlığı, boşanma tazminatının miktarının belirlenmesinde etkili olmalıdır. Örneğin tazminat yükümlüsünün canına kastedilmesi durumunda boşanma tazminatı söz konusu olmamalıdır.

---

<sup>101</sup> Hatemi, *Aile Hukuku*, 140.

<sup>102</sup> Hatemi, *Aile Hukuku*, 140.

<sup>103</sup> Hatemi, *Aile Hukuku*, 140; Çetiner, “Boşanmada Nafaka ve Tazminat İlişkisi”, 102.

Boşanma tazminatı, kural olarak, peşin ödenmelidir. Bir defaya mahsus ödenen boşanma tazminatıyla, boşanma sonucu her anlamda kişisel ilişkinin sona erdirilmesi amacını taşıyan eski eşler, tekrar yüz yüze gelmek zorunda kalmayacaklardır. Ancak peşin ödemenin mümkün olmaması durumunda, tazminat miktarının taksitlere bölünmek suretiyle ödenmesi imkânı tanınmalıdır<sup>104</sup>. Bu kapsamda her somut olayda tazminat yükümlüsünün ödeme gücü özel olarak değerlendirilerek karar verilmelidir.

### **C. Boşanma Tazminatında Yükümlü ve Alacaklının Belirlenmesi**

Öğretide boşanma tazminatının erkek eşin malvarlığından alınarak kadın eşe ödenmesi gereken bir tazminat olması gerektiği dile getirilmektedir<sup>105</sup>. Yargıtay'ın TMK m. 175 hükmünü emredici bir hüküm olarak yorumlaması ve bu sebeple kadın lehine süresiz nafakaya hükmetme eğilimi dikkate alındığında; fiilen erkek eşi nafaka yükümlüsü kıldığı ve kadın eşi nafaka alacaklısı konumuna getirdiği aşıkardır. Kanun'da yer verilmeyen bu hususun yıllardır uygulanması karşısında, boşanma tazminatında, kural olarak, erkek eşin yükümlü kılınması farklı sonuçlara yol açmayacaktır. Tazminat yükümlüsü olarak erkek eşin belirlenmesi, kadının boşanmanın sonuçlarına karşı korunmasını da sağlar. Bu durumda tazminat alacaklısı, kural olarak, kadın eştir.

## **SONUÇ**

TMK m. 175, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan tarafa, kusuru daha ağır olmamak kaydıyla, diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceği düzenlemesini içermektedir. TMK m. 175'teki "süresiz" ifadesi

<sup>104</sup> Hatemi, *Aile Hukuku*, 140.

<sup>105</sup> Hatemi, *Aile Hukuku*, 140.

öğretide tartışmalara neden olmuş, hüküm Anayasa Mahkemesi önüne de iptal istemiyle getirilmiştir. Anayasa Mahkemesi süresizliğin ömür boyu nafaka ödeme yükümlülüğü anlamına gelmediğini, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eşin mali açıdan desteklenmesinin sosyal devletin bir gereği olduğunu vurgulayarak talebi reddetmiştir. Bu kararda önemli bir karşı oy yazısı da mevcuttur. Buna göre, yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilmesinin öngörülmesi Anayasa m. 2'de yer alan sosyal devlet ilkesine aykırıdır. İnsanların boşanarak aralarındaki hukuki ilişkiyi bitirmelerine rağmen evlilik birliğinden doğan sorumluluklarının ömür boyu devam etmesi hakkaniyete aykırıdır. Yoksulluk nafakasının süresiz olması; nafakanın artırılması, azaltılması veya tamamen ortadan kaldırılması için kanunda yazılı şartların oluşup oluşmadığını kontrol amacıyla eski eşlerin birbirlerinin özel hayatına müdahale anlamına gelebilecek davranışlarda bulunmasına da neden olabilir. Ayrıca nafakayı alan karşı tarafı cezalandırmak için ömür boyu bir işte çalışmaktan kaçınabilir ve evlilik birliği dışında fiili birlikteliklere yönelebilir. Ancak nafaka borçlusu erkek nafaka borcunu ödeyebilmek için sürekli olarak bir işte çalışmak zorunda kalabilecektir. Hatta nafaka borcunu ödeyemezse özgürlüğünü kısıtlayıcı tedbirlerle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu sebeplerle yoksulluk nafakasının süresiz olması sosyal ve ahlaki değerlerle açıklanamaz. Diğer yandan ekonomik olarak geçimini sağlama imkânı olmayan eski eşe sosyal devlet ilkesinin gereği olarak yoksulluk nafakası bağlanması, devletin kendi üzerine düşen yükümlülükleri nafaka alacaklısına yüklemesi anlamına gelmektedir. Eklemek gerekir ki, TMK m. 176/III ve IV'te sayılan hallerin oluşmaması, nafaka alacaklısının ölünceye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelir.

Uygulamaya baktığımızda nafaka borçlularının yaşadığı mağduriyetler, evlilik ve aile kurumuna artık zarar verir hale gelmiştir. Ülkemizde nafaka borçlusu genellikle erkeklerdir. Boşanmayla sonuçlanan bir evlilikte, erkeğin hiçbir kriter

dikkate alınmaksızın ömür boyu boşandığı eski eşine bakmakla yükümlü tutulması hiçbir adalet anlayışıyla açıklanamaz ve bağdaşmaz. Ömür boyu nafaka uygulaması temel hak ve hürriyetlere aykırıdır; AY m. 2’de yer alan sosyal devlet ilkesine, m. 10’daki kadın-erkek eşitliğine, m. 41 kapsamında ailenin korunması ilkelerine ve AY m. 17’deki kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı ile birlikte TMK kapsamında kişilik haklarına aykırıdır. Çok kısa bir süre evli kalan genç yaşta bir erkeği ömrünün sonuna dek eski eşine bakmaya mahkûm etmek, ona yüklenen çok ağır bir yük olacaktır. Böyle bir yükümlülük, evlilik kurumunun ve dolayısıyla toplumun yapı taşı olan ailenin zarar görmesine neden olabilecektir; yeni kurulan evlilikte de sorunlar yaratarak ailenin huzur ve mutluluğunu etkileyebilecektir. Nafaka alacaklısı açısından düşünüldüğünde; kişinin geçimini sürdürmek için çalışma isteğinin azalması, nafakasının kesilmemesi için evlilik dışı bir yaşam tarzının benimsenmesi de karşılaşılabilecek olağan sonuçlar arasındadır. Yargıtay’ın asgari ücretle çalışan bir kadın lehine dahi “yoksulluğa düşecek olması nedeniyle” nafaka bağlamasını anlamak mümkün değildir. Ülkemizde çalışanların büyük bir kısmı asgari ücretle ev geçindirmekte, kira ödemekte hatta çocuklarına bakmaktadır.

Boşanmayla sonuçlanan bir evlilikte tarafların müşterek çocuklarının olması durumunda dahi iştirak nafakası kural olarak çocuklar ergin oluncaya kadar devam eder. Boşanma eşler arasındaki her türlü ilişkiyi sona erdirirken, çocuklarla ebeveynleri arasındaki ilişkiler bakımından böyle bir sona erme söz konusu değildir. Hal böyle iken, iştirak nafakasında dahi sınırlı bir süre öngörülmüşken, TMK m. 175 hükmünün yoksulluk nafakasının “süresiz” olmasını gerektirdiği yönünde yorumlanması düşünülemez.

Kanun koyucunun amacı göz önünde bulundurulduğunda, yoksulluk nafakasında süresizliğin TMK’ya dayanmadığı açıktır. TMK m. 175 hükmünün amacı, boşanma yüzünden



yoksulluğa düşecek eski eşi korumaktır. TMK m. 175 her somut olayın hal ve şartları çerçevesinde değerlendirilerek uygulanmalıdır. Bu kapsamda taşrada yaşayan, çalışarak geçimini sağlama imkânı olmayan bir kadın ile genç, sağlıklı ve meslek sahibi bir kadının eşit şekilde değerlendirilmesi hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurur. Her koşulda yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesi hakkaniyete aykırıdır. Kanaatimizce yoksulluk nafakasında “süresizlik” kural değil istisna olmalıdır. Unutmamak gerekir ki, evlilik kurumu, kadınların hayatları boyunca kendilerini garanti altına alabilecekleri bir sigorta işlevine sahip değildir.

Yoksulluk nafakasında süresizliğin Kanun’a dayanmadığını vurgulamakla beraber yoksulluk nafakası yerine tazminat niteliğine sahip ve boşanma yüzünden zor duruma düşecek olan eşe katkı amacıyla bir defaya mahsus olarak ödenmek üzere bir “boşanma tazminatı” önerisinin düşünülmesi gerekmektedir. Boşanma tazminatı ihdası, çağdaş hukuk sistemlerinde ön plana çıkan *clean break* ilkesiyle de bağdaşmaktadır. Tarafımızca da savunulan bu öneri, uygulamada ortaya çıkabilecek mağduriyetleri en aza indirebilecek mahiyettedir.

---

**Hakem Değerlendirmesi:** Çift kör hakem.

**Finansal Destek:** Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

**Çıkar Çatışması:** Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

**Etik Kurul Onayı:** Yazar, etik kurul onayının gerekmediğini belirtmiştir.

**Peer Review:** Double peer-reviewed.

**Financial Support:** The author has not declared whether this work has received any financial support.

**Conflict of Interest:** The author has no conflict of interest to declare.

**Ethics Committee Approval:** The author stated that ethics committee approval is not required.

---

## KAYNAKÇA

- Akıncı, Şahin. "Kaldırılması Gereken Bir Düzenleme: Yoksulluk Nafakası." *Türk Hukuk Dergisi* 147, (2016): 34-37.
- Akıntürk, Turgut. "Boşanmanın Hukuki Sonuçları". *Ankara Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağanı*. Cilt II. 175-204. Ankara: Sevinç Matbaası, 1977.
- Akipek Öcal, Şebnem. "Yoksulluk Nafakası." *Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medeni Hukuk Problemleri Sempozyumu Bildirileri*. Editör Tuğçe Tuzcuoğlu ve A. Hulki Cihan. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Arbek, Ömer. "Boşanmanın Mali Sonuçları." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 54, no. 1 (2005): 115-163.
- Arkan Serim, Azra. "Yoksulluk Nafakası." *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 65, no. 1 (2007): 287-302.
- Bozkurt, Fatma Duygu. "Yoksulluk Nafakasını İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Yeniden Düşünmek." *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, no. 2 (2021): 566-584.
- Breitschmid, Peter, Alexandra Rumo-Jungo ve Dieter Freiburghaus. *Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*. 2. Auflage, 2012.
- Bulut, Nihat. "Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı." *Prof. Dr. Turhan Yüce'ye Armağan*. 321-335. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2001.
- Burcuoğlu, Haluk. "Alman Hukukunda Yeni Boşanma Sistemi ve Bu Sistem Işığında Türk Boşanma Hukukuna İlişkin Bazı Öneriler." *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 48, no. 1-4 (1983): 113-140.
- Burcuoğlu, Haluk. "Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası ile İlgili Gözlemler." *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 4 (2018): 1-12. (Yoksulluk Nafakası).
- Ceylan, Ebru. "Geçmişten Bugüne Yargıtay Kararlarında Yoksulluk Nafakası Talebinde Etkili Olan Unsurları

- Değerlendirme." *İstanbul Barosu Dergisi* 92, no. 5 (2018): 15-32. (Yoksulluk Nafakası).
- Ceylan, Ebru. *Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2006. (Boşanmanın Hukuki Sonuçları).
- Çelik, Nazlı Hilal. *Evlencenin Hükümsüzlüğü*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Çetiner, Bilgehan. "Boşanmada Nafaka ve Tazminat İlişkisi", *Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı*. Editör Akın Ünal ve Arif Kalkan. 99-103. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Demir, Mecit. *Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018. (Yoksulluk Nafakası).
- Demir, Remzi. "Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 147, (2020): 221-249.
- Demirbaş, Ali. "Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası." *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, no. 2 (2018): 219-236.
- Dural, Mustafa, Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş. *Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021.
- Erdem, Mehmet. *Aile Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Erdoğan, Murat. *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Temel Hak ve Özgürlüklerin Yorumu*. Ankara: Lykeion Yayınları, 2019.
- Eren, Abdurrahman. *Anayasa Hukuku Dersleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Ersöz, Oğuz. *Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.
- Fırtına, Esra. *Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.

- Gelmez, Ezgi. "Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Güncel Gelişmeler." *Terazi Hukuk Dergisi* 14, no. 159 (2019): 2143-2155.
- Gençcan, Ömer Uğur. *Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2015.
- Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukuku*. Bursa: Ekin Kitabevi, 2019.
- Gümüş Böke, Emine. "İslam Hukuku Açısından Kadının İddet Nafakası." *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4, no. 2 (2020): 93-112.
- Hamzaçebi, Mehmet. "Türk Medeni Kanunu'na Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası." *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10, no. 3-4 (2002): 23-48.
- Hatemi, Hüseyin. *Aile Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Hausheer, Heinz, Thomas Geiser ve E. Aebi Regina. *Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches*. Bern: Stämpfli Verlag, 2010.
- Hausheer, Heinz. "Yeni İsviçre Boşanma Hukuku'nun Önemli Yenilikleri." *İsviçre Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu'nun Alınışının 80. Yılı*. 29-52. İstanbul: Entegre Matbaacılık, 2007.
- Kalender, Ahmet. *Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası (Yoksulluk Nafakası)*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Kılıçoğlu, Ahmet. *Aile Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2020.
- Kocabaş, Gediz. "Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19, no. 1 (2013): 357-391.
- Koçoğlu, Safa. "Boşanmanın Eşler Arasında Genel Sonuçları Bağlamında Yoksulluk Nafakasına İlişkin Değerlendirme." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, no. 2 (2021): 389-427.

- Kostkiewicz, Jolante Kren, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankahuser ve Ivo Schwander. *ZGB Kommentar*. Orell Füssli Verlag AG, 2016.
- Koyuncu Aktaş, Nihan. "Anlaşma Temeline Dayalı Boşanma Davalarında Hâkimin Yoksulluk Nafakasına Müdahalesi." *İstanbul Hukuk Mecmuası* 79, no. 3 (2021): 761-796.
- Köküsarı, İsmail. *Anayasal Hakların Çatışması*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Köse, Saffet. "Nafaka ve Günümüzdeki Sorunlara Çözüm Önerileri." *Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı*. Editör Akın Ünal ve Arif Kalkan. 91-96. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Kulaklı, Emrah. "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi." *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5 (2), (2018): 237-268.
- Kurşat, Zekeriya. "Anayasa Mahkemesinin Anlaşmalı Boşanma ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi." *Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu*. 211-227. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.
- Metin, Yüksel. "Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük." *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no. 1 (2017): 1-74.
- Oğuz, Cemal. "Medeni Kanun Madde 174/I ile 175 Arasındaki Farklar." *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, no. 1-2 (2000): 23-37.
- Oktay Özdemir, Saibe. "Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı." *Public and Private International Law Bulletin* 35, no. 1 (2015): 29-46.
- Okyar Karaosmanoğlu, Dila. "Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve

- Ortadan Kalkması." *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15, no. 2, (2016): 421-434.
- Öcal, Mesut. *Yoksulluk Nafakasının Süresi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Özbudun, Ergun. *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.
- Özdemir, Hayrunnisa. "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu." *Türk Medeni Hukuku Çerçevesinde Aile Hukukunda Güncel Meseleler Sempozyumu*. 23-42. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Reyhani Yüksel, Sera. "Yoksulluk Nafakası ve Süre Sorunu." *Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no.2 (2021): 485-509.
- Ruhi, Canan ve Ahmet Cemal Ruhi. *Nafaka Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Schnitzler, Klaus, Peter Friederici ve Elisabeth Unger. *Münchener Anwaltshandbuch Familienrecht*. C.H. Beck, 2020.
- Schwenzer, Ingeborg ve Tomie Keller. "Recent Developments in Swiss Family Law." *Public and Private International Law Bulletin* 35, no. 1 (2015): 1-28.
- Schwenzer, Ingeborg. "Das clean break-Prinzip im nahehelichen Vermögensrecht." *FamPra.ch* 4 (2000): 609-628.
- Sutter, Thomas ve Freiburghaus Dieter. *Kommentar zum neuen Scheidungsrecht*. Zürich: Schulthess Verlag, 1999.
- Şahin, Mustafa. "Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 – ZGB m. 125)." *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 21, no. 3 (2017): 75-107.
- Şıpka, Şükran. "Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım." *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye 80. Yıl Armağanı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018, 15-20.

- Tosun, Yalçın. "Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların İncelenmesi." *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10, no. 129-130 (2015): 53-77.
- Uyanık, M. Zeki. "İslam Aile Hukukunda Evlilik ve Boşanma Nafakası Bağlamında Süresiz Nafaka Yasası." *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47, (2019): 57-88.
- Uzun, Mine. *Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013.
- Wendl, Philipp, Hans Joachim Dose ve Regina Bömelburg. *Das Unterhaltsrecht in der familienrichterlichen Praxis*. C.H. Beck, 2019.
- Yağcı, Kürşat. "Yoksulluk Nafakasında "Süresizlik" Sorunu." *İstanbul Hukuk Mecmuası* 76, no. 1 (2018): 323-358.
- Yargıç, Zeynep. *Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma Davası ve Hukuki Sonuçları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Yıldırım, Abdulkerim. "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasındaki Süre Sorunu." *Legal Hukuk Dergisi* 14, no. 157 (2016): 59-88.
- Yüksel, Saadet. *Anayasa Yargısında İbadet Özgürlüğü*. İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2015.